

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2014 – 2017

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Petra Kofroňová

**Pěstounská péče na přechodnou dobu s důrazem na odlehčovací aktivity
pro pěstouny**

Praha 2017

Vedoucí bakalářské práce: Doc. PaedDr. Eva Šotolová, Ph.D.

JAN AMOS KOMENSKÝ UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR COMBINED STUDIES

2014 – 2017

BACHLEOR THESIS

Petra Kofroňová

Professional foster care focused on reliever activities for foster parents

Prague 2017

The Bachelor Thesis Work Supervisor:

Doc. PaedDr. Eva Šotolová, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a uvádím v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne

Petra Kofroňová

Vlastnoruční podpis

Anotace

Bakalářská práce je zaměřená na pěstounskou péči na přechodnou dobu s důrazem na odlehčovací aktivity pro pěstouny. V práci jsou popsány různé formy náhradní rodinné péče, těžištěm práce je však pěstounská péče na přechodnou dobu. V rámci praktické části byl proveden výzkum formou polostrukturovaných rozhovorů s dětmi a osobami pečujícími o děti za účelem zjištění důležitosti odlehčovacích aktivit pořádaných Rodinným a komunitním centrem Paleček na Praze 3.

Klíčová slova

Náhradní rodinná péče, pěstounská péče na přechodnou dobu, přechodná doba, odlehčovací aktivity, primární prevence rizikových zdrojů chování, sociální vztahy, pozitivní vzorce chování, společenské hodnoty

Annotation

The Bachelor Thesis deals with professional temporary foster care focused on reliever activities for foster parents. Different forms of compensatory family care are included in thesis with focus on temporary foster care. Research was handled as half-structured dialogue with kids in foster care and foster parents. Research answer how reliever activities, hold in non profit organisation RKC Paleček, are important for foster families.

Klíčová slova

Foster care, temporary foster care, temporary time, reliever activities, primal prevention for sources of risk pattern, positive social pattern, social principles

Obsah

Úvod	8
1 Vymezení základních pojmů.....	10
1.1 Ústavní péče	10
1.2 Náhradní rodinná péče	11
1.2.1 Adopce (osvojení).....	12
1.2.2 Péče poručníka.....	14
2 Pěstounská péče	16
2.1 Pěstounská péče na přechodnou dobu.....	17
2.2 Právní úprava náhradní rodinné péče v České republice	20
2.3 Přechodná doba	21
2.4 Zprostředkování pěstounské péče	22
2.4.1 Spisová dokumentace dítěte.....	23
2.4.2 Spisová dokumentace žadatelů	24
2.4.3 Odborné posouzení	26
2.5 Výběr vhodné pěstounské rodiny.....	28
2.5.1 Příprava na přijetí dítěte do rodiny	30
3 Psychologické aspekty	32
3.1 Rizikové zdroje chování.....	32
3.2 Sociální vztahy	36
3.3 Vzorce chování.....	37
3.4 Společenské hodnoty.....	38
4 Odlehčovací aktivity pro rodiny s dětmi v pěstounské péči	40
4.1 Obecné vymezení	40
4.2 Charakteristika neziskové organizace Rodinné a komunitní centrum Paleček z.s.	40
4.3 Odlehčovací aktivity pro rodiny s dětmi v pěstounské péči	42
5 Empirická část práce	44

5.1	Vymezení výzkumného cíle	44
5.2	Výzkumné otázky	44
5.3	Výzkumný vzorek	45
5.4	Výzkumná metodika	45
5.5	Časová organizace a místo výzkumu	46
5.6	Výsledky výzkumu.....	47
5.6.1	Rozhovor s dětmi z pěstounské péče na přechodnou dobu navštěvující odlehčovací aktivity v RKC Paleček	47
5.6.2	Rozhovor s pěstouny na přechodnou dobu, kteří svěřují dítě do programu RKC Paleček	51
5.7	Interpretace výsledků průzkumu	54
5.7.1	Interpretace výsledků rozhovorů s dětmi navštěvujícími programy RKC Paleček	55
5.7.1	Interpretace výsledků rozhovorů s osobami, které pečují o děti navštěvující programy RKC Paleček	57
5.8	Závěry výzkumu.....	60
6	ZÁVĚR	61

ÚVOD

Tématem bakalářské práce je pěstounská péče na přechodnou dobu s důrazem na odlehčovací aktivity pro pěstouny. Toto téma jsem si vybrala ze dvou důvodů. Prvním důvodem je fakt, že pěstounská péče na přechodnou dobu je relativně nová forma náhradní rodinné péče v České republice, a tudíž není tolik známá a odborně zpracovaná. Druhý důvod je ten, že od roku 2014 působím jako lektor volnočasových aktivit Rodinného a komunitního centra Paleček pro rodiny ze sociálně slabých a znevýhodněných rodin, ale také pro rodiny, které mají děti v pěstounské péči klasické či na přechodnou dobu.

Hlavním cílem práce je posoudit důležitost volnočasových aktivit Rodinného a komunitního centra Paleček pro rodiny s dětmi v pěstounské péči na přechodnou dobu, jaký význam mají volnočasové aktivity pro pěstouny, v čem vidí přínos pro děti, a na straně druhé, jak děti samy hodnotí programy nejenom v rámci zábavy a smysluplného trávení volného času, ale také v rámci primární prevence rizikových zdrojů chování, kterými jsou tyto děti ohroženy více než ty v klasické rodině. Důležitou součástí výzkumu je zmapovat sociální vztahy mezi vrstevníky, ale také mezi lektory, dále také zjistit, zdali programy napomáhají dětem utvářet pozitivní vzorce chování a společenské vazby.

Práce bude rozdělena do pěti kapitol, z toho čtyři jsou teoretické a jedna praktická. První kapitola bude stručně vymezovat základní pojmy týkající se náhradní rodinné péče, budou zde stručně popsány jednotlivé formy náhradní rodinné péče, mezi které patří adopce, péče poručníka a pěstounská péče. Další kapitola bude věnována již samotné pěstounské péči na přechodnou dobu, kde budou shrnuta její specifika, právní úprava v České republice, bude zde definována přechodná doba, zprostředkování pěstounské péče na přechodnou dobu a také požadavky na výběr vhodné pěstounské rodiny. Třetí kapitola se bude zabývat jednotlivými psychologickými aspekty, mezi které se řadí rizikové zdroje chování, sociální vztahy, vzorce chování a společenské vazby. Čtvrtá kapitola se bude zabývat odlehčovacími aktivitami pro rodiny s dětmi v pěstounské péči na přechodnou dobu, tato kapitola

rovněž shrne aktivity Rodinného a komunitního centra Paleček, jeho charakteristiku a personální zajištění.

Empirická část práce odpoví na výzkumné otázky, které jsou úzce spojené s danou problematikou se zaměřením na přínos volnočasových aktivit a primární prevenci rizikových zdrojů chování. Otázky z této oblasti jsou velmi těžce kvantifikovatelné, proto bude zvolen kvalitativní výzkum a jako metoda výzkumu bude použit polostrukturovaný rozhovor. Do výzkumného vzorku budou zařazeny děti a jejich pečující osoby, se kterými v Rodinném a komunitním centru Paleček v rámci odlehčovacích aktivit dlouhodobě spolupracují.

1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ

1.1 Ústavní péče

Podle zákona č.89/2012 Sb. je ústavní výchova dítěte nařízena v případě, že je vážně ohrožena nebo narušena výchova dítěte nebo jeho tělesný rozumový či duševní stav do té míry, že je to v rozporu se zájmem dítěte, nebo jsou-li tu vážné důvody, pro které rodiče nemohou jeho výchovu zabezpečit, může soud v nezbytném případě nařídit ústavní výchovu. Soud tak činí zejména v případech, kdy dříve učiněná opatření nevedla k nápravě, avšak nejprve zvažuje, zda není možné svěřit dítě do péče fyzické osoby. Dále také v případě, že rodiče nemohou z vážných důvodů zabezpečit výchovu dětí na přechodnou dobu, svěří soud dítě do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, a to na dobu nejdéle šest měsíců. V případě, že jsou rodiče způsobilí zabezpečit řádnou výchovu dětí a plnit své další rodičovské povinnosti, ale mají nedostatečné bytové poměry nebo nedostatečné majetkové poměry, není důvod pro rozhodnutí soudu o ústavní výchově. Soud v rozhodnutí o nařízení ústavní výchovy určí zařízení, do kterého má být dítě umístěno, s přihlédnutím k zájmům dítěte a k vyjádření orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Zpravidla se dítě umístí do zařízení, které je co nejbližší bydlišti rodičů nebo příbuzných dítěte (Náhradní rodina: Středisko náhradní rodinné péče, online, cit. 2016-11-10).

Ústavní výchovu lze nařídit nejdéle na dobu tří let a lze jí před uplynutím této lhůty prodloužit, pokud důvody pro nařízení ústavní výchovy stále trvají. Ústavní výchovu lze prodloužit opakovaně, vždy však nejdéle na dobu tří let. Po dobu rozhodování o zrušení nebo prodloužení ústavní výchovy dítě zůstává v ústavní výchově a to i přesto, že už uběhla doba dříve rozhodnutím soudu stanovená. Ústavní výchova se soudem ruší v případě, že pominou okolnosti, které vedly k nařízení ústavní výchovy nebo je možné dítěti zařídit jinou než ústavní péči a zároveň rozhodne o tom, komu bude svěřeno do péče. Ústavní výchova zaniká rozhodnutím soudu o osvojení. (Náhradní rodina: Středisko náhradní rodinné péče, online, cit. 2016-11-10).

Pokud soud nařídil ústavní výchovu je povinen nejméně jednou za šest měsíců přezkoumat, zda trvají důvody pro pobyt dítěte v ústavní péči nebo zda není možné zajistit pro dítě náhradní rodinnou péči. Jako podklad pro toto rozhodnutí si vyžádá zprávy příslušného orgánu sociálně-právní ochrany dětí, přihlédne k názoru dítěte s ohledem na jeho věk a rozumovou vyspělost a vyzve rodiče, aby vyjádřili své stanovisko. (Náhradní rodina: Středisko náhradní rodinné péče, online, cit. 2016-11-10).

1.2 Náhradní rodinná péče

Náhradní rodinná péče je formou péče o děti, o které se z rozličných důvodů nemohou postarat, zanedbávají nebo nezvládají výchovu jejich biologičtí rodiče. Jedná se o formu rodinné péče, která se nejvíce podobá životu v přirozené rodině. Pokud se o děti nemohou starat jejich rodiče, přebírá zodpovědnost za bezpečí a výchovu stát. V České republice je věnováno stále více pozornosti sociálně-právní ochraně dětí, funkci opatrovníka tak přebírají orgány sociálně-právní ochrany dětí, které mají za úkol vyřešit situaci dítěte v jeho zájmu tak, aby se mohlo vrátit ideálně co nejrychleji do své původní rodiny. V případě, že není možné, aby dítě zůstávalo nebo se vrátilo do své původní rodiny, je soud povinen zkoumat, jestli nelze jeho výchovu zajistit jednou z forem náhradní rodinné péče. Dočasným řešením může být umístění dítěte do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc nebo v krajním případě umístění do ústavní péče (Náhradní rodina: Středisko náhradní rodinné péče, online, cit. 2016-11-10).

K nejvýznamnějším předpisům, které se věnují této problematice, patří zákon č. 89/2012 Sb., který nahradil zákon č.94/1963 Sb., o rodině, a zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

V České republice existují tyto formy náhradní rodinné péče: adopce (osvojení), pěstounská péče a pěstounská péče na přechodnou dobu, svěření do péče jiné osoby než rodiče, poručenská péče.

1.2.1 Adopce (osvojení)

Osvojení neboli adopce přichází v úvahu u dětí, které jsou takzvaně právně volné, což znamená, že se jich jejich rodiče vzdali hned po narození a toto rozhodnutí bylo stvrzeno uplynutím ochranné lhůty, jejíž doba je šest týdnů. Nebo byla splněna doba tzv. kvalifikovaného nezájmu (Zezulová, 2012), která je u novorozenců dva měsíce, u starších dětí trvá šest měsíců. Po uplynutí této doby mohou být děti nabídnuty žadatelům k adopci. Praxe je taková, že po proběhnutí soudního rozhodnutí jsou biologičtí rodiče vymazáni z rodného listu dítěte a dítěti je vydán nový rodný list, podle kterého se stává vlastním dítětem adoptivních rodičů. Tento proces se ale týká výhradně novorozenců a kojenců, protože u starších dětí, přestože je splněn kvalifikovaný nezájem, se často stává, že nebyl nikým podán podnět k právnímu uvolnění dítěte a toto dítě tedy adoptováno být nemůže (Náhradní rodina: Středisko náhradní rodinné péče, online, cit. 2016-11-18).

O osvojení rozhoduje soud na návrh osvojitele. Soud je povinen zjistit na základě lékařského vyšetření zdravotní stav osvojitelů, jejich osobní dispozice a motivaci k osvojení. Na základě těchto vyšetření posoudí, zda jsou vhodnými budoucími adoptivními rodiči. Před rozhodnutím soudu o osvojení musí být dítě po dobu nejméně tří měsíců v péči budoucího osvojitele. Jedná se o takzvanou před adopční péči. V případě, že budoucí osvojitel již o dítě pečoval na základě pěstounské, poručenské péči či na základě svěřeni dítěte do výchovy alespoň tři měsíce, před adopční péče se v tomto případě nevyžaduje. Toto platí i v případě, kdy budoucí osvojitel o dítě pečoval nejméně tři měsíce jen fakticky, bez úředního rozhodnutí. V případě, že je dítě svěřeno do ústavní výchovy, může o svěřeni dítěte do péče budoucích osvojitelů rozhodnout pouze orgán sociálně-právní ochrany dětí. Rodiče dítěte v tomto případě nejsou účastníky řízení, pokud by nebyli účastníky řízení o osvojení (Náhradní rodina: Středisko náhradní rodinné péče, online, cit. 2016-11-18).

Adopcí vzniká mezi adoptivními rodiči a osvojeným dítětem takový právní vztah, jaký je mezi rodiči a dětmi. Mezi osvojeným dítětem a příbuznými osvojitele (adoptivními rodiči) příbuzenský poměr. Právní mocí osvojení zanikají všechna vzájemná práva a povinnosti mezi osvojeným dítětem a jeho biologickou rodinou.

Adoptivní rodiče mají tedy stejnou rodičovskou zodpovědnost při výchově osvojeného dítěte jako při výchově dítěte vlastního.

Adoptivními rodiči se mohou stát pouze zletilé fyzické osoby, které jsou způsobilé k právním úkonům a které způsobem svého života zaručují, že osvojení bude pro dítě prospěšné. Mezi osvojitelem a osvojencem by měl být přiměřený věkový rozdíl, avšak zákon č.89/2012 Sb. nestanoví věkové hranice. Osvojitelem se může stát i osamělá osoba. Avšak běžnější praxí bývá, že o adopci společného dítěte usilují manželé. V případě soužití druha a družky může dítě osvojit jen jeden z nich. V případě, že dítě chce osvojit pouze jeden z manželů, nejedná se tedy o společné dítě, musí mít souhlas druhého z manželů. Tento souhlas však není zapotřebí v případě, pokud druhý z manželů není způsobilý k právním úkonům.

Adoptovat je možné nezletilé dítě se souhlasem biologických rodičů nebo jiného zákonného zástupce dítěte, nebo v případě, že soud rozhodl o nezájmu rodičů po uplynutí zákonem stanovené lhůty. Adoptovat dítě lze i v případě, že jeho rodiče byli zbaveni rodičovské zodpovědnosti, nemají způsobilost k právním úkonům či zemřeli. V tomto případě je však nutný souhlas jiného zákonného zástupce dítěte. Souhlas zákonných zástupců dítěte může být dán buď ve vztahu k již konkrétním žadatelům o adopci, tento proces se nazývá adresný souhlas, nebo existuje takzvaný blanketový souhlas, který je udělen předem bez vztahu k určitým osvojitelům. Souhlas může být dán rodičem v obou případech, nejdříve však šest týdnů po narození dítěte. Blanketový souhlas předem musí být dán osobně přítomným rodičem písemně před soudem nebo před příslušným orgánem sociálně-právní ochrany dětí. Tento souhlas je možné ze strany rodičů odvolat pouze do nabytí právní moci rozhodnutí o svěřeni dítěte do péče budoucích osvojitelů. Adresný souhlas lze odvolat do právní moci rozhodnutí o osvojení (Adopce: projekt náhradní rodinné péče, online, cit. 2017-01-12).

Podle zákona č. 89/2012 Sb. není třeba souhlasu biologických rodičů s osvojením v případě, že rodiče po dobu šesti měsíců soustavně neprojevovali opravdový zájem o dítě, zejména dítě pravidelně nenavštěvovali, neplnili pravidelně svou vyživovací povinnost vůči nezletilému dítěti, neprojevili snahu upravit si své sociální a rodinné zázemí tak, aby mohli dítě převzít do své péče. Dále také v případě,

že biologičtí rodiče neprojevili po dobu nejméně dvou měsíců od narození dítěte žádný zájem, ačkoliv jim v tom nebránila závažná překážka.

V České republice se rozlišují dva typy osvojení, jedná se o osvojení, které lze zrušit a osvojení nezrušitelné. Zrušitelně lze osvojit dítě bez ohledu na věk, tj. ihned po uplynutí tříměsíční před adopční péče, v případě novorozenců tedy již ve třech měsících, avšak jen ze závažných důvodů. Návrh na zrušení osvojení může podat pouze osvojitel nebo zletilý osvojenec. Zrušením osvojení vznikají znovu vzájemná práva a povinnosti mezi osvojencem a jeho původní rodinou. Osvojenec nabývá opět svého dřívějšího příjmení. Nezrušitelně lze osvojit jen dítě starší jednoho roku. Nezrušitelné osvojení nelze zrušit. Pokud osvojitelé nemohou nebo nechtějí o nezrušitelně osvojené dítě osobně pečovat, mají stejné možnosti jako v případě vlastního dítěte. Mohou dítě svěřit do náhradní rodiny, do zařízení pro děti, které vyžadují okamžitou pomoc, ale také v krajním případě do ústavní výchovy. Pokud dítě nezrušitelně osvojí osamělá osoba, je z matriky i z rodného listu vypuštěn zápis o druhém rodiči dítěte a používá se záznam „neuveden“. Nezrušitelně lze po roce věku osvojit i dítě, které bylo předtím osvojeno zrušitelně, a to až do dovršení jeho zletilosti. V praxi to znamená, že novorozenci jsou často osvojováni nejprve zrušitelně a po dosažení jednoho roku věku nezrušitelně (Náhradní rodina: Středisko náhradní rodinné péče, online, cit. 2016-11-21).

U obou typů osvojení jsou osvojitelé, případně osvojitel, uvedeni v matrice i v rodném listě na místě původních rodičů. Ti zůstávají v matričních záznamech uvedeni v poznámce, aby dítě, pokud bude mít zájem, mohlo do matričních záznamů po dovršení zletilosti nahlédnout. Adopcí získává dítě příjmení adoptivních rodičů, společné adoptivní dítě manželů má příjmení určené pro jejich ostatní děti. V souvislosti s osvojením lze změnit i křestní jméno dítěte, to se však z hlediska zachování jeho identity a sebeúcty nedoporučuje, ledaže by si změnu samo přálo.

1.2.2 Péče poručníka

„Poručníka ustanoví soud dítěti v případě, že jeho rodiče zemřeli, byli zbaveni rodičovské zodpovědnosti, byl pozastaven výkon jejich rodičovské zodpovědnosti nebo nemají způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu, a tedy nejsou nositeli

rodičovské zodpovědnosti. Poručník je zákonným zástupcem dítěte, který může a nemusí o dítě osobně pečovat. V případě, že poručník o dítě pečuje tak, jako by mu bylo svěřeno trvale do péče, náleží mu hmotné zabezpečení jako pěstounovi.“ (Bubleová, 2013, s.7)

Pokud o něj nepečuje, vykonává pouze funkci zákonného zástupce. V případě, že poručníkem nemůže být ustanovena fyzická osoba, ustanoví soud poručníkem orgán sociálně právní ochrany dětí. V případě, že je dítě nejprve umístěno v pěstounské péči a nastanou v jejím průběhu skutečnosti, které odůvodňují ustanovení poručníka, mohou být stávající pěstouni ustanoveni poručníky. Mezi poručníkem a dítětem nevzniká poměr, jaký je mezi rodičem a dítětem (Bubleová, 2013).

Do péče poručníků se dostávají děti, které by mohly být osvojeny, ale nenajde se pro ně osvojitel, přestože zájemců o osvojení je více než zájemců o pěstounskou péči. Je to z toho důvodu, že osvojitelé chtějí přijmout pouze děti malé a zdravé.

Soud, při ustanovení poručníka, ustanoví zejména toho, koho doporučili rodiče, pokud to není v rozporu se zájmy dítěte. Často jsou to příbuzní nebo blízké osoby dítěte. Ustanovení poručníky mohou být stejně jako v pěstounské péči i manželé. V případě, že je podán návrh na svěřeni dítěte do poručenské péče jinou osobou než příbuznou, dítěti blízkou či jeho rodině, probíhá proces. Tzv. zprostředkování náhradní rodinné péče, který je vedený krajským úřadem (Bubleová, 2013).

Výkon funkce poručníka je pod dohledem soudu a poručník odpovídá soudu za řádné plnění této funkce. Poručník se stará o správu majetku dítěte, ale také o jeho osobní záležitosti. Dává soudu zprávu o poručenci, a to zpravidla jednou za rok. Pokud chce poručník rozhodnout v jakékoli věci týkající se dítěte, musí požádat soud o souhlas. Poručník je rovněž povinen předkládat soudu účty ze správy jeho jmění. V případě, že výnosy jmění nepřesahují pravděpodobné náklady na výživu a péči o poručence, může soud tuto povinnost zrušit. „*Poručníci, kteří stejně jako pěstouni, o děti osobně pečují, uzavírají s obecním úřadem obce s rozšířenou působností, s krajským úřadem nebo s pověřenou osobou také Dohodu o výkonu pěstounské péče, která upravuje podrobnosti ohledně práv a povinností pečujících osob a osob v evidenci.“ (Bubleová, 2013, s.8)*

2 PĚSTOUNSKÁ PÉČE

Pěstounská péče je podle zákona č. 89/2012 Sb. forma náhradní rodinné péče, při níž pěstoun o dítě osobně pečuje a je zodpovědný za jeho výchovu. Z právního hlediska ale mezi pěstounem a dítětem nevzniká takový poměr, jaký je mezi rodiči a dítětem. Pěstoun má právo zastupovat dítě a spravovat jeho záležitosti jen v běžných věcech a nemá vyživovací povinnost k dítěti. Při zásadních rozhodnutích v životě dítěte, jako je například plánovaný lékařský zákrok, volba povolání, vydávání cestovních dokladů, musí pěstoun informovat zákonné zástupce. Pokud je pěstoun přesvědčen o rozporu mezi zájmem dítěte a rozhodnutím jeho zákonného zástupce, může se obrátit na soud. V případě pěstounské péče je podporován kontakt dítěte s biologickou rodinou, pokud není v rozporu se zájmy dítěte.

Dle zákona č. 89/2012 Sb. dítě může být svěřeno do pěstounské péče fyzické osobě nebo do společné péče manželů, kteří zaručí řádnou výchovu dítěte. Soud může dítě svěřit zájemcům o pěstounskou péči do předpěstounské péče; její délku stanoví se zřetelem k okolnostem případu. Nad průběhem a úspěšností předpěstounské péče vykonává dohled.

„Pěstounská péče je druhá základní forma náhradní rodinné péče, druhá zejména z hlediska počtu dětí, u kterých je v České republice každoročně realizována. V současnosti platí, že poměr mezi osvojenými dětmi a dětmi v pěstounské péči je zhruba 2:1.“ (Gabriel, Novák, 2008, s. 46) Pěstounská péče je vnímána jako dočasná péče. Soud může vymezit pěstounskou péči na dobu určitou, například po dobu pobytu rodiče v nemocnici či léčebně, ale i neurčitou. Tím pádem může pěstounská péče řešit i náhlé nastalé krize v rodině a rodiče mohou po překonání těchto situací požadovat děti zpět.

Relativně novou formou náhradní rodinné péče je pěstounská péče na přechodnou dobu, která byla zavedena novelou zákona 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, platnou od 1. 6. 2006. Pěstounské péči na přechodnou dobu, která je v praxi běžně nazývána profesionální pěstounskou péčí, bude věnována celá následující kapitola.

2.1 Pěstounská péče na přechodnou dobu

Pěstounská péče na přechodnou dobu byla zavedena novelou zákona 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, platnou od 1. 6. 2006 a jedná se o péči o dítě v případě, že jeho biologičtí rodiče nejsou schopni dočasně nebo po určitou dobu vykonávat své rodičovské povinnosti a tím pádem tak o dítě soustavně pečovat nebo v případě, že se pro dítě zajišťuje klasická forma pěstounské péče či osvojení. O umístění dítěte do přechodné pěstounské péče rozhoduje stejně jako v klasické pěstounské péči, poručnictví či adopci soud. Tato forma pěstounské péče však přináší zvýšené nároky na pěstouny a je zde věnován velký důraz na výběr vhodných pěstounů.

Účelem pěstounské péče na přechodnou dobu je poskytnout rodičům čas, aby si mohli své záležitosti upravit tak, aby co nejrychleji byli schopni převzít znovu odpovědnost za své dítě, nebo aby se pro dítě, které nemá stabilní rodinu, našla jiná vhodná rodina, která jim toto poskytne. Jedná se tedy pouze o institut krizový a přechodný.

Soud na návrh orgánu sociálně-právní ochrany dětí svěřuje dítě do pěstounské péče na přechodnou dobu v následujících případech:

- a) Na dobu, po kterou se nemůže rodič o dítě starat z důvodů zdravotních, výkonu trestu a dalších...
- b) Na dobu, po jejímž uplynutí lze dát souhlas rodiče s osvojením, přičemž toto lze nejdříve šest týdnů po porodu dítěte, a v tomto případě se jedná o případy odložených dětí, které nejsou v předadopční nebo předpěstounské péči
- c) V případě do nabytí právní moci rozhodnutí soudy, kdy je zřejmé, že souhlasu rodičů k osvojení není třeba (Bubleová, 2013).

Dle nového občanského zákoníku, který je účinný od 1. 1. 2014 svěřením dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu nařizuje soud předběžným opatřením na návrh orgánu sociálně-právní ochrany dětí a zavazuje se jednou za tři měsíce přezkoumat důvody, pro které bylo dítě svěřeno do pěstounské péče. Za tím účelem požaduje zprávy

z orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Soud tak rozhodne vždy v případě, odpadnou-li důvody, kvůli kterým bylo dítě svěřeno do pěstounské péče na přechodnou dobu.

Pěstounská péče na přechodnou dobu může mít trvání maximálně jeden rok, avšak neplatí to v případě, že jsou do pěstounské péče téhož pěstouna svěřeni sourozenci, kteří byli do pěstounské péče svěřeni později, ne však na delší dobu, než po kterou má trvat pěstounská péče u sourozence, který byl do pěstounské péče na přechodnou dobu svěřen témuž pěstounovi jako poslední (Vyskočil, 2014).

Evidenci osob, které mohou pěstounskou péči na přechodnou dobu vykonávat, vede krajský úřad. Osob v evidenci tak musí být připraveny přijmout dítě do pěstounské péče dle potřeby a náleží jim za to pravidelná měsíční odměna.

Skupiny dětí, kterým je tento typ pěstounské péče především určen, jsou následující (Pěstounská péče na přechodnou dobu: ...aby děti vyrůstaly v rodinách, online, cit. 2017-1-12):

- a) děti, které mají vlastní biologickou rodinu nebo alespoň jednoho biologického rodiče, který ale není schopný se o dítě z vážných zdravotních, sociálních nebo jiných důvodů nemůže po určitou dobu plnohodnotně starat, protože rodina je v dočasné krizi, která je způsobena rozvratem manželství, vážnou nemocí, úmrtím v rodině, ztrátou zaměstnáním, aj.
- b) děti mladých matek, které nejsou zatím plnohodnotně plnit svou rodičovskou funkci, avšak v tomto případě se neví, kde se podaří nalézt natolik vybavené žadatele, kteří by byli ochotni zastat náročnou a zodpovědnou péči o dítě, potažmo jejich matku, která sama potřebuje vychovatele.
- c) děti drogově závislých matek, které potřebují čas na doléčení
- d) děti, které žijí v dlouhodobě nefunkční rodině, kde dochází k domácímu násilí, zneužívání, psychickému i fyzickému strádání. V těchto případech se najdou i případy pěstounů, kteří si na výchovu dítěte, které má posttraumatické změny, netroufají.
- e) děti, které jsou vážně ohroženy pobytem jednoho nebo dvou rodičů ve výkonu trestu, v případech několikanásobného pobytu v rodině přechodných pěstounů by potřeby dítěte žít ve stabilním prostředí příliš nenaplňoval a bylo by lepší dítě umístit do klasické pěstounské péče

- f) děti, které onemocní závažnou nemocí a rodina, či jeden z členů tuto zátěž dočasně nezvládá, situaci těchto dětí by dle Gabriela a Nováka (Gabriel, Novák 2008) lépe řešil institut domácí ošetrovatelky, který je však pro průměrnou českou rodinu finančně nepřijatelný. Tuto situaci především hůře zvládají matky – samoživitelky
- g) děti, které vykazují masivní a dlouhodobější poruchy chování, dále sem patří děti s disharmonickým vývojem osobnosti, děti užívající drogy, apod. Zde se klade velký důraz na velkou psychickou odolnost pěstounů, avšak je zde velké riziko, že při návratu dětí do své původní rodiny, se i přes úspěšné působení pěstounů, vrátí k původním obtížím, často se i situace více vyhrotí. Jedná se zejména o děti týrané a sexuálně zneužívané, děti s vážným onemocněním, jejichž vztah s biologickými rodiči nebo rodičem je dobrý a děti, které byly vráceny a někdy i opakovaně z pěstounské péče. Tyto děti by měly vyrůstat dlouhodobě ve stabilním prostředí, tedy je pro ně vhodnější klasická pěstounská péče.
- h) Děti, které byly vráceny z neúspěšné náhradní formy rodinné péče, u nichž může nestálost rodinného prostředí posilovat frustraci, což je zvláště závažné u mladších dětí, kterým se špatně vysvětluje skutečnost, že byli svěřeni do péče přechodně a poté budou zase vráceny. Děti tak vystřídají několik pěstounských péčí na přechodnou dobu, několik odlišných prostředí, osobností pěstounů, jejich vlastních dětí a životních podmínek. Tyto děti potřebují určitý čas na odpočinek, aby odmítnutí náhradní rodinou zpracovaly a mohly si rozmyslet, jestli chtějí znovu zkusit žít v jiné pěstounské rodině. Z tohoto důvodu je pro ně vhodnější umístění do ústavní péče, než aby putovaly z rodiny do rodiny, aby nebyly demotivovány od svěřeni do péče klasické pěstounské péče. Většina dětí však i přes neúspěchy v pěstounské péči raději volí možnost náhradní rodinné péče před ústavní péčí (Novák, Gabriel, 2008).

O přechodnou pěstounskou péči se může jednat také v případě, že je soudem vydané předběžné opatření o svěřeni dítěte do péče osoby, jejímž zájmem je stát se pěstounem. Jedná se tak o přechodnou péči cizí fyzické osoby o dítě. Soud také v rozhodnutí stanovuje dobu, na jak dlouho bude dítě do přechodné pěstounské péče svěřeno.

2.2 Právní úprava náhradní rodinné péče v České republice

V České republice je náhradní rodinná péče upravena zákonem č. 89/2012 Sb., občanský zákoník a dále zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Právní úprava systému náhradní rodinné péče prošla mezi lety 1990 – 2013 značnými úpravami a vývojem. V těchto letech byl legislativní rámec obsažen v zákoně č. 94/1963 Sb. zákona o rodině. V letech 1998 a 2013 byl novelizován a přinesl legislativní změny, které nabyly účinnosti dne 1. 1. 2014 novým občanským zákoníkem a zrušením zákona o rodině. Nový občanský zákoník tak v druhé části zahrnuje úpravu rodinného práva včetně institutů náhradní rodinné péče.

Norma, která se dotýká náhradní rodinné péče, je Listina základních práv a svobod – čl. 32 odst. 4, která říká, že děti mají právo na rodičovskou výchovu a péči a práva rodičů mohou být omezena a nezletilé děti mohou být od rodičů odloučeny proti jejich vůli jen z rozhodnutí soudu, a to na základě zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

Další vnitrostátní normy, které se dotýkají nebo upravují systém a institut náhradní rodinné péče, jsou následující: zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře; zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách; zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních; zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu; zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi; zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních; zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád; vyhláška Ministerstva práce a sociálních věcí ze dne 17. prosince 2012 o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí; normativní instrukce Ministerstva práce a sociálních věcí ČR č. 5/2013 s účinností od 4. 2. 2013, týkající se dávek pěstounské péče (Vyskočil, 2014).

Do právní úpravy České republiky však spadají i základní mezinárodní úmluvy a přepisy komunitárního práva, které přímo upravují nebo se dotýkají institutu náhradní rodinné péče, kterými je Česká republika vázána. Nejdůležitější je Úmluva o právech dítěte, kde se rodina musí respektovat jako základní jednotka společnosti a jako

přirozené prostředí, ve kterém mohou prospívat a rozvíjet se všichni její členové, zvláště pak děti. Dále jsou to: Úmluva o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení; Listina základních práv EU; nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 ze dne 27. 11. 2003, o pravomoci a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti (Vyskočil, 2014).

2.3 Přejídná doba

Z hlediska nastavení systému náhradní rodinné výchovy a přechodů mezi jednotlivými instituty péče o dítě, ať už se jedná o ústavní výchovu, zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, osvojení, poručníctví či pěstounskou péči, je třeba se zabývat změnami prostředí, kterými dítě prochází, a hlavně změnami osob, které o dítě pečují.

Vždy je nutné vycházet z předpokladu, že děti by měly měnit prostředí co nejméně z důvodu utváření citových vazeb, stabilizace s nejmenším počtem změn prostředí. Z tohoto důvodu se svěřují do pěstounské péče na přechodnou dobu děti v případech, které byly uvedeny výše. Mezi jednotlivými situacemi jsou však velké rozdíly v tom, kdy je žádoucí dočasnost zkrátit nebo naopak prodloužit.

Dle § 27a odst. 9 zákona o sociálně-právní ochraně dětí může pěstounská péče na přechodnou dobu trvat nejdéle jeden rok a dítě do této pěstounské péče může být svěřeno pouze rozhodnutím soudu, který vychází z návrhu orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Dítě se také svěřuje do péče pouze osobám, které jsou v evidenci pěstounů na přechodnou dobu, pobírají odměnu i v případě, že o žádné dítě zrovna nepečují a jsou v pohotovosti přijmout dítě v krizové situaci ihned po rozhodnutí soudu. Tyto osoby procházejí zvláštní školením, požadavkům na tzv. profesionální pěstouny bude věnována samostatná kapitola. Před umístěním dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu neprobíhá proces zprostředkování náhradní rodinné péče.

2.4 Zprostředkování pěstounské péče

Svěření dítěte do péče poručníka či do pěstounské péče je v kompetenci soudu. Řízení je zahájeno návrhem osoby, případně osob, která se chce stát poručníkem nebo pěstounem. U pěstounské péče probíhá předem proces zprostředkování. Proces zprostředkování v rámci České republiky zajišťují krajské úřady, avšak první úkony v tomto procesu jsou realizovány u obecního úřadu s rozšířenou působností. Tento proces má několik fází a spočívá v následujících bodech:

- a) Vyhledání dětí, pro které je třeba zajistit náhradní rodinnou péči ve formě pěstounské péče
- b) Vyhledání fyzických osob, které mají předpoklady a jsou ochotné stát se pěstouny
- c) Zajištění odborné přípravy těchto osob pro přijetí dítěte do rodiny
- d) Výběr osoby, která je vhodná stát se pěstounem určitého dítěte, kterému je pěstounská péče zprostředkována a zajištění osobního seznámení mezi dítětem a potencionálním pěstounem (Bubleová, 2013).

Samotné zprostředkování se provádí na žádost fyzické osoby, v jejímž zájmu je zařazení do evidence žadatelů o zprostředkování pěstounské péče. Tato žádost je podávána u obecního úřadu obce, který má rozšířenou působnost, dle trvalého pobytu žadatele, v případě, že se jedná o manžele, je nutné, aby měl v tamějším místě trvalé bydliště alespoň jeden z nich. Tuto žádost může podat pouze osoba, která je občanem České republiky nebo osoba, která má na území České republiky trvalý pobyt či přechodně pobývá na území České republiky nepřetržitě po dobu 365 dnů v souladu se zákonem č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky. Vzor formuláře je ke stažení na stránkách Ministerstva práce a sociálních věcí (viz. Příloha). Avšak v případě, že žadatel nepodá žádost na tomto formuláři, není možné jí nepřijmout. Žadatel má právo na přijetí písemné žádosti a její vyřízení písemným rozhodnutím. Podmínkou je připojit k žádosti také písemný souhlas k zjišťování potřebných údajů o žadateli a k zjištění, zda nedošlo ke změně skutečností uvedených ve spisové dokumentaci. K tomuto oprávnění je kompetentní orgán sociálně-právní ochrany (Bubleová, 2013).

Ve správním řízení o zařazení do evidence zájemců o zprostředkování náhradní rodinné péče nejprve obecní úřad s rozšířenou působností dle místa trvalého pobytu žadatele shromažďuje doklady potřebné pro zprostředkování klasické pěstounské péče či pěstounské péče na přechodnou dobu a založí o žadateli spisovou dokumentaci. Tato žádost obsahuje žadatelovy osobní údaje, jimiž jsou jméno, příjmení, datum narození a místo trvalého pobytu. Dále pak doklad o státním občanství či povolení k trvalému pobytu na území ČR nebo o nepřetržitém přechodném pobytu na území České republiky po dobu nejméně jednoho roku, který upravuje zvláštní předpis pro pobyt cizinců na území České republiky. Další podmínkou je doložení opisu z evidence Rejstříku trestů, který si vyžádá obecní úřad s rozšířenou působností, zpráva o zdravotním stavu žadatele, údaje o ekonomické a sociální situaci žadatele, který zahrnuje úroveň bydlení a příjmy žadatele. Dále pak souhlas s tím, že orgán, který zprostředkuje náhradní rodinnou péči, je oprávněn zjišťovat údaje, zdali je žadatel schopen zajistit pro dítě vhodné podmínky pro výchovné prostředí, a dále zjišťovat skutečnosti v případě, že došlo ke změně. Nezbytný je také písemný souhlas s účastí fyzických osob k přijetí dítěte a stanovisko obecního úřadu obce s rozšířenou působností a vyjádření obecního či krajského úřadu nebo pověřené osoby v případě, že s nimi žadatel uzavřel dohodu o výkonu pěstounské péče. Protože již má dítě svěřené do pěstounské péče. Po shromáždění těchto všech potřebných dokladů si obecní úřad s rozšířenou působností pořizuje kopii, kterou poskytuje krajskému úřadu (Bubleová, 2013).

2.4.1 Spisová dokumentace dítěte

Obecní úřad obce s rozšířenou působností si podle § 21. odst. 4 zákona o sociálně-právní ochraně dětí založí spisovou dokumentaci dítěte, kterému zprostředkovává pěstounskou péči podle jeho trvalého pobytu pro účely zprostředkování náhradní rodinné péče po vyhodnocení situace konkrétního dítěte a jeho rodiny. Spisovou dokumentaci zakládá obecní úřad obce s rozšířenou působností vždy po podání návrhu soudu, a to podle § 14 odst. písm. a) až f) zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Spisovou dokumentaci je také třeba založit v případě,

že bylo soudem zahájeno řízení, jež může vést k odebrání dítěte rodičům nebo jiných osob, které jsou zodpovědné za výchovu dítěte.

Spisová dokumentace dítěte obsahuje (Ministerstvo práce a sociálních věcí: Rodina a ochrana práv dětí, online, cit. 2016-12-3):

- a) Osobní údaje dítěte
- b) Údaje o sociálních poměrech dítěte, rodičů, sourozenců, případně prarodičů
- c) Doklad o státním občanství, případně povolení k trvalému pobytu na území České republiky nebo o hlášení k pobytu na území české republiky nejméně po dobu 90 dnů dle zvláštního předpisu, který upravuje pobyt cizinců na území České republiky dle zvláštního právního předpisu či doklad o podání žádosti na zahájení řízení o udělení azylu
- d) Doklad obsahující splnění podmínek pro osvojení dle zvláštního právního předpisu
- e) V případě, že bylo vydáno, tak rozhodnutí příslušných orgánů o výchově dítěte
- f) Zprávu o zdravotním stavu dítěte a jeho vývoji

Zpravidla je také součástí spisové dokumentace vyhodnocení situace rodiny a dítěte a dále podle §10 odst. 3 písm. d) zákona o sociálně-právní ochraně dětí individuální plán ochrany dítěte.

Kopie spisové dokumentace o dítěti, které je vhodné k zprostředkování pěstounské péče, se urychleně předává z obecního úřadu obce s rozšířenou působností na krajský úřad k dalšímu jednání. Krajský úřad tak vede evidenci dětí a žadatelů, posuzuje vhodnost žadatelů a dle § 22 zákona o sociálně-právní ochraně dětí rozhoduje o zařazení žadatele o svěřeni dítěte do pěstounské péče.

2.4.2 Spisová dokumentace žadatelů

Podobným způsobem jako u spisové dokumentace dítěte postupuje obecní úřad s rozšířenou působností spisovou dokumentaci žadatele, do které shromažďuje potřebné

doklady, které jsou nutné podle §21 odst. 5 zákona č. 359/1999 Sb., pro zprostředkování pěstounské péče.

Tato dokumentace musí obsahovat (Ministerstvo práce a sociálních věcí: Rodina a ochrana práv dětí, online, cit. 2016-12-3):

- a) Žádost s osobními údaji žadatele
- b) Doklad o státním občanství nebo povolení k pobytu na území České republiky či nepřetržitým pobytu na území České republiky po dobu nejméně jednoho roku dle zvláštního právního předpisu upravujícího pobyt cizinců na území ČR, v případě občana Evropské unie je možné po žadateli požadovat předložení dokladu, který prokáže nepřetržitý pobyt na území ČR po dobu nejméně jednoho roku v případě, že se nejedná o cizince, kterému náleží sociální výhody z předpisu EU.
- c) Výpis z evidence Rejstříku trestů
- d) Zprávu o zdravotním stavu žadatele
- e) Údaje o sociálních a ekonomických poměrech žadatele
- f) Písemné vyjádření žadatele, zda souhlasí s tím, aby po uplynutí lhůty tří let od zařazení do evidence byl také zařazen do evidence Úřadu pro zprostředkování dětí z ciziny a písemné vyjádření o výlučném osvojení dítěte z ciziny
- g) Písemný souhlas s tím, že orgán sociálně-právní ochrany dětí, který zprostředkovává pěstounskou péči má oprávnění k zjišťování dalších údajů potřebných pro zprostředkování pěstounské péče, míní se tím především vhodné výchovné prostředí a přístup k faktům, zda nedošlo ke změně rozhodných skutečností, které jsou uvedeny ve spisové dokumentaci
- h) Písemný souhlas s účastí na přípravě fyzických osob k přijetí dítěte do rodiny

Všechny potřebné doklady obecní úřad s rozšířenou působností postupuje v kopii spisové dokumentace o žadateli krajskému úřadu a ten zařazuje žadatele do evidence pro účely zprostředkování pěstounské péče na základě odborného posouzení.

2.4.3 Odborné posouzení

Odborné posouzení pro zprostředkování pěstounské péče zahrnuje posouzení dítěte a žadatele, zhodnocení speciální přípravy k přijetí pěstounem na přechodnou dobu podle § 11 odst. 2 zákona o sociálně-právní ochraně dětí, vyjádření dětí k přijetí dítěte svěřovaného do pěstounské péče v případě, že jsou děti žadatele s ohledem na jejich věk a rozumovou vyspělost tohoto vyjádření schopny. Dále se zjišťuje bezúhonnost žadatele, jeho manžela či manželky a dalších potencionálních osob žijících ve společné domácnosti s dítětem. A dále také u žadatelů o pěstounskou péči na přechodnou dobu posouzení schopnosti pečovat o děti vyžadující speciální péči a schopnost spolupracovat s biologickými rodiči dítěte (Bubleová, 2013).

U dětí je posuzována úroveň jeho tělesného a duševního vývoje, jeho specifické potřeby a nároky a dále pak vhodná forma náhradní rodinné péče. U žadatelů se posuzuje, zdali je žadatel schopen vychovávat dítě, jeho psychický i zdravotní stav, rysy osobnosti a vyjádření, zdali jeho zdravotní, duševní, tělesné a smyslové vnímání nebrání dlouhodobé péči o dítě. Dalším bodem je motivace, která vede žadatele k rozhodnutí přijmout dítě do pěstounské péče, stabilita manželského vztahu a prostředí v rodině žadatele.

Podle zákona o sociálně-právní ochraně dětí je žadatel povinen podrobit se vyšetření zdravotního stavu, sdělit údaje o svém zdravotním stavu, ale také kontaktní údaje na svého ošetřujícího lékaře a adresu zdravotnického zařízení, kde se léčí. Při odborném posouzení zdravotního stavu se hodnotí, jestli je žadatel z hlediska duševního, tělesného a smyslového schopen se dlouhodobě o dítě postarat. Hlavním hlediskem je zájem dítěte.

V případě psychologického posouzení se u žadatelů sleduje charakteristika osobnosti, psychický a zdravotní stav, který umožňuje dlouhodobou péči o dítě. Předpoklad vychovávat dítě a motivace, která vedla k žádosti o svěřeni dítěte do přechodné pěstounské péče, stabilita partnerského svazku, prostředí a vztahy v rodině.

Pěstounská péče na přechodnou dobu může být náročná a vyčerpávající, proto vyžaduje dostatečnou osobní zralost, ale také životní zkušenosti. Z tohoto důvodu se zohledňuje nejenom zdravotní stav žadatelů, ale i věk, který by se měl zpravidla pohybovat v rozmezí 28-65 let. Žadatelé by kromě trestní bezúhonnosti neměly mít v anamnéze různé závislosti a vyloučena musí být z lékařských zpráv i prostituce, patologie osobnosti, psychické poruchy či členství v sektách a jiných rizikových skupinách.

Pěstouni na přechodnou dobu musí mít dostatečné intelektové schopnosti, protože se od nich očekává spolupráce s odborníky a také výrazný vlastní podíl na sociálně-právní ochraně dětí.

Z hlediska osobnostních předpokladů je důležitá zralost žadatele, který si uvědomuje svoje přednosti a nedostatky, trpělivost, motivace obou partnerů, schopnost uznat vlastní chybu a poučit se z ní, schopnost dávat a přijímat lásku, uzavřená a vyřešená traumata či ztráty z minulosti. Dalším důležitým bodem je být připraven předat dítě dál a neočekávat vděk od přijatých dětí.

Další podmínkou pro zprostředkování pěstounské péče je účast žadatele na přípravách přijetí dítěte do rodiny, kterou zajišťuje krajský úřad nebo pověřená osoba. Zhodnocení přípravy k přijetí dítěte do rodiny na klasickou pěstounskou péči či na přechodnou dobu je součástí odborného posouzení pro zprostředkování pěstounské péče. Úspěšnost pěstounské péče je závislá na správném výběru budoucího pěstouna a spočívá v tom, že je třeba pro dítě vybírat pěstouna z co nejširší škály a zároveň respektovat individuální potřeby dítěte (Bubleová, 2013).

Na základě odborného posouzení vydá krajský úřad rozhodnutí o zařazení nebo nezařazení osob do evidence žadatelů pro zprostředkování pěstounské péče. Pokud jsou krajským úřadem zjištěny závažné důvody, pro které nelze žadatele zařadit do evidence, může zamítnout žádost žadatele ještě před odborným posouzením (Bubleová, 2013).

V případě zamítavému rozhodnutí se mohou žadatelé o zprostředkování pěstounské péče odvolat. Odvolání se podává u správního orgánu, který rozhodnutí vydal a to do lhůty stanovené v poučení. V odůvodnění je třeba podrobně vyjádřit, s čím

žadatel nesouhlasí, případně doložit skutečnosti. Odvolacím správním orgánem je Ministerstvo práce a sociálních věcí, kterému je odvolání i spisová dokumentace žadatele postoupena (Bubleová, 2013).

Evidence žadatelů o zprostředkování pěstounské péče je v kompetenci krajských úřadů. Žadatelům je stanovena povinnost hlásit všechny změny rozhodné pro zprostředkování pěstounské péče do 15 dnů ode dne jejich vzniku příslušnému krajskému úřadu. Pěstounskou péči lze zprostředkovat pouze osobě, která je vedena v evidenci. Osoby, které dítě osobně znají a mají zájem jej přijmout do pěstounské péče, mohou podat žádost přímo příslušnému soudu (Bubleová, 2013).

Krajské úřady rovněž vedou evidenci osob, jež jsou vhodné vykonávat pěstounskou péči na přechodnou dobu (Bubleová, 2013).

2.5 Výběr vhodné pěstounské rodiny

Vzhledem k tomu, že děti, které přicházejí do pěstounské péče na přechodnou dobu, v životě již zažily mnohá traumata a ztráty, je důležité, aby byla vybrána taková rodina, kde se dítě bude cítit dobře a bude mu vybrána vhodná náhradní rodina. Výběr rodiny je v kompetenci pracovníků krajského úřadu, který má rovněž na starosti evidenci jak dětí, tak žadatelů a při výběru vhodného žadatele z evidence žadatelů si zve k tomuto jednání odborníky z praxe.

Při posuzování výběru vhodné rodiny pro náhradní pěstounskou péči je třeba posoudit několik oblastí. Především je důležité, aby byla rodina připravena přijmout dítě se všemi jeho starostmi, radostmi a přednostmi, ale také s riziky, které mohou v jeho vývoji nastat. Dítě má rovněž svoji minulost a osobní i rodinnou anamnézu, které musí náhradní rodina přijmout. V případě pobytu dítěte v ústavním zařízení nebo nefungující rodině se často musí vypořádat s důsledky této výchovy. Děti mají také často sourozence a původní rodiče či dalších příbuzné, kteří se v případě pěstounské péče podílí na jejich výchově či se účastní důležitých rozhodnutí týkajících se dítěte (Zezulová, 2012).

Aby dítě bylo svěřeno do prostředí co nejstabilnějšího a nejklidnějšího, je třeba posoudit rodinnou situaci žadatelů. Žadatelé musí žít zpravidla minimálně pět let ve společném soužití bez aktuálních konfliktů. V případě, že jsou žadatelé rozvedeni, udává se maximálně možné jedno rozvedení, avšak je možné udělit výjimku v případě individuálních situací po důkladném prošetření stability partnerského vztahu, jsou-li žadatelé schopni udržet stabilní vztah, a tedy i rodinné prostředí. Žadateli mohou být i osoby, které v současné chvíli jsou smířeny s tím, že nemají partnera nebo partnerku, nehledají partnerský vztah, a přijímají tak svůj stav (Ministerstvo práce a sociálních věcí: Rodina a ochrana práv dětí, online, cit. 2016-12-3).

Děti, které v rodině žijí, nesmí být případným přijímáním dětí na pěstounskou péči na přechodnou dobu ohroženy a nadále musí být naplňovány i jejich potřeby. Děti by neměly mít závažné výchovné problémy či jiná traumata a měly by být schopny pochopit smysl této náhradní rodinné péče, což jsou schopny okolo 8-10 let věku. Také je třeba posoudit, zda děti, které již jsou v rodině osvojeny nebo v pěstounské péči, jsou schopny pochopit a přijmout smysl náhradní rodinné péče na přechodnou dobu. Dále se posuzuje, zda od příchodu posledního dítěte do rodiny, ať už do klasické pěstounské péče či osvojení, uplynula dostatečná doba, ale také zda uplynula dostatečná doba od narození vlastního dítěte žadatelů. Zpravidla se jedná minimálně o 2-3 roky a všechny děti v rodině mají k sobě i k rodičům, případně pěstounům, vytvořený bezpečný a stabilní vztah. Rodina rovněž musí mít dostatečnou kapacitu věnovat se dítěti, které má přijmout na přechodnou dobu.

Žadatelé musí mít rovněž vyřešené vhodné bydlení a životní zabezpečení. Bydlení by mělo být takové, aby umožnilo dítěti dostatečný prostor a zajistilo mu přiměřené soukromí. Jeden z pěstounů by měl rovněž opustit své zaměstnání nejpozději při přijímání dítěte, aby se mu mohl věnovat na celý úvazek. Socioekonomická úroveň rodiny by tak měla být stabilní bez vážných problémů, například nařízené exekuce či výrazného zadlužení, aby nebyl ohrožen vlastní výkon pěstounské péče na přechodnou dobu.

Při posuzování žadatelů se zjišťuje bezúhonnost žadatele, jeho manžela/manželky, druha/družky, dítěte a dalších osob, které žijí s žadatelem ve společné domácnosti. Osoba, která byla pravomocně odsouzena za trestný čin

směřující proti životu, zdraví, lidské důstojnosti, mravnímu vývoji nebo jmění dítěte nebo jiný trestný čin, jenž může mít vliv na způsobilost žadatele k řádné výchově, se nepovažuje za bezúhonnou (Bubleová, 2013).

Dalším kritériem pro zařazení osob do evidence vhodných žadatelů pro výkon pěstounské péče na přechodnou dobu je schopnost pečovat o děti, které vyžadují speciální péči a schopnost spolupráce s biologickými rodiči dětí (Bubleová, 2013).

2.5.1 Příprava na přijetí dítěte do rodiny

Žadatel, který žádá svěřeni dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu, musí účastnit přípravy přijetí dítěte do rodiny, kterou zajišťuje krajský úřad a to v rozsahu 72 hodin. V případě žadatelů, kteří již přípravu dokončili, může být tato časová dotace krajským úřadem snížena. Příprava osob vhodných stát se pěstounem na přechodnou dobu k přijetí dítěte do rodiny obsahuje tyto okruhy (Ministerstvo práce a sociálních věcí: Rodina a ochrana práv dětí, online, cit. 2016-12-3):

- sebezpoznání fyzických osob vhodných stát se osvojitelem nebo pěstounem, jejich rodinného systému a sociálních kontaktů,
- poznání a naplňování práv a potřeb dítěte v náhradní rodinné péči,
- osvojení si spolupráce s dalšími odborníky,
- komunikace s dítětem a přístup k dítěti s vědomím jeho důstojnosti a lidských hodnot,
- rozvoj schopností a zájmů dítěte,
- uspokojení citových, vývojových, sociálních a vzdělávacích potřeb dítěte a péče o zdraví dítěte,
- styk dítěte v náhradní rodinné péči s rodiči a dalšími osobami blízkými,
- práce s dětmi žijícími v rodině žadatele.
- dovednosti žadatelů potřebné pro spolupráci s rodinou dítěte,
- proces předání dítěte,
- obsah a formu pravidelného vyhodnocování situace dítěte.

Příprava fyzických osob, které jsou vhodné pro pěstounskou péči, probíhá buď individuálně, nebo skupinovou formou. V rámci individuální formy se zaměřuje na tyto

oblasti: motivace k náhradní rodinné péči, fungování rodiny, zkoumání sociálních kontaktů a očekávání od dítěte, které jim bude svěřené do péče (Ministerstvo práce a sociálních věcí: Rodina a ochrana práv dětí, online, cit. 2016-12-3). V rámci skupinové formy, která se zakládá především na získání znalostí a dovedností v oblasti náhradní rodinné péče se zaměřuje na vývoj a potřeby dítěte včetně jeho specifických potřeb, práv a povinností rodičů dítěte i pěstounů, práv dítěte v pěstounské péči včetně práva na udržení a rozvoj vazeb a původní biologickou rodinou a v neposlední řadě podpoře dítěte při uplatňování jeho práv na vyjádření vlastního názoru a účasti na rozhodnutí v životních událostech, která se jej týkají.

Toto zhodnocení k přijetí dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu a speciální přípravy pěstouna k přijetí dítěte na přechodnou dobu je součástí odborného posouzení pro zprostředkování pěstounské péče na přechodnou dobu (Ministerstvo práce a sociálních věcí: Rodina a ochrana práv dětí, online, cit. 2016-12-3).

3 PSYCHOLOGICKÉ ASPEKTY

Soud rozhoduje o náhradní rodinné péči v případech, kdy biologičtí rodiče nemohou nebo nejsou schopni zajistit dítěti výchovu, správný tělesný a duševní rozvoj a zajistit mu vhodné podmínky pro jeho vývoj. Častým důvodem pro umístění dětí do pěstounské péče na přechodnou dobu je například alkoholismu, gamblerství, drogová závislost rodičů či nefunkční rodina, kde se vyskytuje domácí násilí a zneužívání. Tyto jevy se řadí mezi sociálně-patologické a u dětí, které vyrůstají v takovémto prostředí, se zvyšuje riziko, že převezmou nevhodné vzorce chování od svých biologických rodičů.

3.1 Rizikové zdroje chování

Rizikové zdroje chování je označení pro takové chování, které se odchyluje od sociálního standardu společnosti, a porušuje tak soubor norem uznávaných danou společností, dříve se toto chování označovalo termínem sociálně – patologické jevy. *„Sociálně patologickým jevem se obecně rozumí takové chování jedince, které je charakteristické především nezdravým životním stylem, nedodržováním nebo porušováním sociálních norem, legislativy a etických hodnot, chování a jednání, které vede k poškozování zdraví jedince, prostředí, ve kterém žije a pracuje a ve svém důsledku pak k individuálním, skupinovým či celospolečenským poruchám a deformacím.“* (Pokorný, Telcová, 2003, s. 4)

Vznik rizikových zdrojů chování je značně ovlivňováno prostředím, které jedince obklopuje a ve kterém vyrůstá. Může se jednat jak o rodinné vztahy, tak i o vlivy mimo rodinu, jako jsou skupiny vrstevníků či spolužáků.

Příčiny vzniku rizikových zdrojů chování: (Fischer, Škoda, 2009)

1. Rodina

Rodina je základním stavebním kamenem společnosti, jenž má na vývoj jedince zásadní vliv a utváří z velké části osobnost jedince, determinuje jeho postavení a chování ve společnosti. Zdravá funkční rodina vytváří vhodné prostředí

pro celistvý osobnostní vývoj, bohužel ne všechny rodiny jsou zcela funkční, a tak v některých je prostor pro vznik rizikových zdrojů chování, protože je rodinné prostředí narušené z důvodu neúplnosti rodiny, kde chybí vzor dítěti, nefunkčnosti rodiny, ve které chybí citové vazby nebo rodina, která aktuálně řeší náročnou životní situaci. Sociálně patologické jevy mohou také vznikat v rodinách, kde je uplatňován nevhodný výchovný styl, zejména výchova příliš autoritativní nebo naopak liberální.

2. Vrstevníci

Kromě rodiny má na dítě od jistého věku vliv i sociální skupina, ve které se dítě pohybuje, může se jednat o kamarády, spolužáky, ale i party, kde dítě tráví volný čas a učí se sociálním dovednostem, nebo naopak zahání nudu, touží po dobrodružství, protože nemá vhodného koníčka a podnětné prostředí.

3. Škola

Škola úzce souvisí s vrstevníky, avšak dítě může pociťovat strach z toho, že si ve škole nenajde kamarády, nebo má strach z učitelů, zkoušení a případného neúspěchu, takže se může vyhýbat školní docházce, která vede k záškoláctví. Příčinou záškoláctví může ale také být šikana a týrání ze strany spolužáků.

4. Další vlivy

Mezi další vlivy rizikových zdrojů chování patří nadměrná doba strávená u počítače, nevhodných počítačových her, akčních filmů a internetu.

Druhy rizikových zdrojů chování (Fischer, Škoda, 2009):

1. Závislosti

Mezi rizikové zdroje chování řadíme různé druhy závislostí. Nejznámějšími závislostmi jsou alkoholismus, drogy a jiné návykové látky, gamblerství, tedy závislost na hracích automatech, a v dnešní době stále více se vyskytující závislosti na elektronice a internetu. Lidé v dnešní době také dávají stále více přednost práci před osobním a rodinným životem. *„Ústřední charakteristikou závislostí je touha, často silná, jindy přemáhající brát psychoaktivní látky, alkohol nebo tabák. Užívání látky po období abstinence vede k rychlejšímu*

znovuobjevení jiných rysů, závislostí, než je tomu u jedince, u nichž se závislost nevyskytuje.“ (Nešpor, 1996, s. 18)

2. Syndrom CAN

Syndrom CAN, tedy syndrom týraného a zneužívaného dítěte, který zahrnuje fyzické, psychické týrání, sexuální zneužívání, tělesné, duševní, citové zanedbávání, ale také zanedbávání výchovy, šikanování a sekundární viktimizaci, kdy je dítě nuceno opakovaně hovořit o prožitém traumatu, je obviňováno a je na něj přenášena zodpovědnost.

3. Domácí násilí

Domácí násilí, které je charakterizované nerovnoměrným postavením mezi agresorem a obětí, je systematické, dlouhodobé a cyklicky se opakující, to znamená, že se střídají fáze klidu a útoku. Mezi formy domácího násilí patří fyzické útoky, které zahrnují fackování, bití, mučení, odpírání spánku a jídla, ale může být vystupňováno do takové míry, že přímo ohrožuje oběť na životě. Častější forma je pak psychické násilí, kdy se pachatelé těžko prokazuje jeho vina, protože na oběti nejsou viditelné stopy po bití a jiných formách týrání. Do této kategorie patří ponižování, zastrašování, vyhrožování, psychické vydírání, zastrašování z pozice síly, vyhrožování vlastní sebevraždou nebo vyhrožováním odnětím dětí nebo zamezením styku s nimi. Doprovodným jevem psychického týrání je často sociální izolace oběti od okolí, která má za cíl minimalizovat příležitost oběti k tomu, aby se se svým problémem svěřila blízkým. Sexuální násilí je forma týrání, kdy si agresor vynucuje na své oběti sexuální praktiky proti její vůli nebo přinucení k pohlavnímu styku za přítomnosti jiných lidí. Dalším typem domácího násilí je odpírání peněžních prostředků nezbytných k fungování domácnosti a uspokojení základních potřeb. Agresor často požaduje po oběti jakési protislužby za to, že poskytuje finanční prostředky na chod domácnosti či potřeby dětí. Mezi ekonomické násilí můžeme zařadit i znemožňování finančního osamostatnění oběti, násilník zakazuje oběti chodit do zaměstnání a mít tak vlastní finanční prostředky. Pod pojem domácí násilí lze zahrnout i stalking, i když se velmi často jedná o bývalé partnery. Ve skutečnosti to znamená sledování a kontaktování bývalého partnera proti

jeho vůli, může se jednat o telefonáty, SMS zprávy, docházení do míst bydliště či pracoviště, ničení osobního vlastnictví, atd.

4. Šikana

Šikana je chování, jehož záměrem je ublížit, ohrožit nebo zastrašit jedince či skupinu lidí, kteří se z určitých důvodů nemohou bránit. Zahrnuje fyzické útoky, kam patří bití, poškozování věcí, ale i slovní útoky, nadávky, vydírání, pomlouvání, ponižování. Šikana může být i nepřímá, která se projevuje tím, že agresor se chová tak, jako by druhý člověk neexistoval.

5. Záškoláctví

Devítiletá školní docházka je v České republice povinná ze zákona a rodiče či zákonní zástupci jsou tak povinni posílat své děti do školy.

6. Sexuální aberace

Mezi sexuální odchylky patří pedofilie, nekrofilie, zoofilie, voyerství, hypersexualita, fetišismus, sadomasochismus, exhibicionismus.

7. Kriminalita

Pod pojmem kriminalita se skrývají krádeže, vraždy, znásilnění.

8. Vandalismus, delikvence

Vandalismus označuje svévolné poškození veřejného či soukromého majetku, pro které nemá pachatel žádný motiv, ani mu nepřináší žádní materiální obohacení, pachatel tak činí pro zábavu, své potěšení či odreagování.

9. Prostituce je poskytování sexuálních služeb za úplatu nebo jinou protihodnotu.

10. Lhaní

11. Poruchy chování zapříčiněné duševní poruchou

12. Xenofobie, rasismus, antisemitismus

13. Sekty a sociálně patologická náboženská hnutí

14. Sebevražedné jednání

Prevence rizikových zdrojů chování:

Do prevence rizikového chování spadají konkrétní aktivity, které jsou realizovány za účelem předejít nebo zamezit těmto nežádoucím jevům, v tomto případě se jedná o prevenci primární. V rámci sekundární prevence se jedná o včasné zachycení daného jevu zamezení jeho dalšímu šíření, u mládeže pak oznámení rodičům, třídnímu

učiteli, řediteli školy nebo v závažnějších případech i na Policii České republiky. Terciální prevence je zaměřená na člověka, u kterého se sociálně patologický jev již objevil, snaží se zabránit opakování trestných činů či drogové závislosti. Pracuje s terapeutickými či léčebnými postupy a snaží se zabránit recidivě (Rizikové chování versus sociálně patologické jevy: Typy prevence, online, cit. 2017-01-4).

„Prevence by měla být dlouhodobým působením na dítě s ohledem na věk a jeho aktuální prožívání světa, směřována spíše na rizikové faktory spolupodílející se na vzniku závislosti a jiných sociálně patologických jevů. Patří sem kvalita a zralost sebepojetí, schopnost prosadit se ve skupině vrstevníků, znalost svého vlastního hodnotového rámce, vlastních postojů a rámců chování a přijetí skutečnosti, že za své postoje a chování každý sám nese odpovědnost. Spadá sem také celá škála pozitivních orientací na vlastní život a trávení volného času a hledání realizační linie ve vlastním životě, včetně nácviku alternativních forem chování v rizikových či jinak psychicky náročných situacích.“ (Brateková, 2009, s. 12)

3.2 Sociální vztahy

Společenské vztahy patří do jedné z úrovní sociálních vazeb, kdy se jedná o dlouhodobější stav vzájemného působení dvou nebo více činitelů. Sociální vztah lze definovat jako stav vzájemné závislosti a ovlivňování sociálních subjektů a prostřednictvím společenských vztahů se tyto sociální subjekty účastní společenského života. Základními prvky společenských vztahů jsou účastníci vztahu, jejich vzájemná vazba, která je založena na určité společné hodnotě, kterou účastníci vyznávají, budují na ní svůj vztah a z toho plynoucí závazky, povinnosti a práva, která vztah zaštiťují.

Společenské vztahy se vyskytují na několika úrovních:

- Mikrosociální, která se vyskytuje vzájemně mezi jedinci nebo mezi jedincem a skupinou
- Mezosociální úroveň zaštiťuje vztahy mezi skupinami a organizacemi

- Makrosociální úroveň funguje na celospolečenské úrovni mezi společenskými skupinami, jako jsou například politické strany

Společenský vztah představuje relativně uzavřený celek a je určován chováním lidí v těchto vztazích, které závisí na psychických momentech, zvláště pak osobnostní charakteristice jedince a motivech jednání, převažujícími tendencemi interpersonálního jednání a různými sociálními momenty, kam patří například aktuální sociální situace, začlenění jedince do společenských struktur a sítí. Jedinec se může začlenit do malých sociálních skupin, ve kterých zastává určité role a pozice, dále pak do širších společenství jako například člen určité komunity, politické strany, ekologického hnutí, národa, atd. Jedinec je rovněž nositelem zobecněných rolí, což znamená, že zastává roli žáka, syna, kamaráda, učitele, manžela, muže, atd. Jednotlivé role se navzájem propojují.

3.3 Vzorce chování

Vzorce chování jsou informace, které se ukládají v mozku, v podvědomí. Tyto informace předurčují chování jedince ve vztahu ke konkrétní situaci, člověku, činnosti. Vše, co člověk v životě prožije, uvidí, uslyší, ochutná, pocítí, se uloží do podvědomí v podobě vzorců chování. A rovněž tyto vzorce člověk každodenně vidí a pojmenovává u ostatních lidí. V případě, že je člověk vnímán jako osoba prudká, agresivní, uzavřená, částečně se již popisuje jeho vzorec chování, avšak není možné jej zařadit pouze do jedné kategorie, neboť tyto vlastnosti se navzájem mísí a vytváří celkovou osobnost člověka.

Vzorce chování jsou vrozené, získané a naučené vlivem okolí, ve kterém se jedinec vyskytuje. Vytváří se v dětství do sedmého roku života, proto velký vliv na vývoj má rodina, přátelé, zájmy a samozřejmě prostředí, ve kterém jedinec vyrůstá a pohybuje se v něm.

V rámci evoluce se rozlišují tři úrovně chování (Linhart, 1984) :

- Biologické, které vznikly díky evoluci a adaptaci živočichů na prostředí, například podnebí, množství světla, tepla, slanou nebo sladkou vodu.
- Psychické, jež jsou spojeny s rozvojem nervové soustavy a jedná se o schopnost získávat a zpracovávat informace z okolí a dle toho měnit chování při změně podmínek pro život.
- Sociální vznikly až s lidskou společností a rozvojem práce, vyráběním a používáním nástrojů a společenských činností. Jedná se o chování, které vyžaduje vzájemnou komunikaci (Linhart, 1984, s. 140-141).

3.4 Společenské hodnoty

Definice společenských hodnot není jednotná, jednotliví autoři se v definici společenských hodnot liší. Obecně lze říci, že společenské hodnoty vyjadřují, co je v dané společnosti považováno za žádoucí, tedy správné a dobré. Hodnoty lze rozdělit na materiální a duchovní, individuální nebo skupinové, náboženské, etické, estetické, aj. Každý člověk má jinou, vlastní stupnici hodnot, která je základem hodnotového systému. Hodnoty jedince se postupně v průběhu života vyvíjejí a mění v důsledku jeho životních zkušeností či v důsledku vývoje celé společnosti, případně velkých společenských změn.

Dle Jana Průchy je hodnota v sociálně-psychologickém pojetí subjektivní ocenění nebo míra důležitosti, kterou jedinec přisuzuje určitým věcem, jevům, symbolům, jiným lidem, aj. Hodnoty (hodnotové orientace) jsou osvojovány v procesech socializace a enkulturace. Některé hodnoty jsou sdíleny celými skupinami nebo celou společností. Určité hodnoty (např. morální) mají trvalou, „absolutní“ platnost, jiné jsou proměnlivé a mají krátkodobé trvání.“ (Průcha a kol., 2009, s. 91)

Se společenskými hodnotami souvisí hodnotový systém, jenž stejně jako pojem společenská hodnota není přesně definován, ale lze jej charakterizovat jako hierarchicky uspořádaný souhrn materiálních nebo duchovních statků, zásad a ideálů. Jan Průcha a kol. definuje hodnotový systém jako „hierarchicky uspořádaný soubor hodnot, který

odráží reálné pořadí (důležitost) hodnot sdílených určitou skupinou populace v určitém období.“ (Průcha a kol., 2009, s. 92)

4 ODLEHČOVACÍ AKTIVITY PRO RODINY S DĚTMI V PĚSTOUNSKÉ PÉČI

4.1 Obecné vymezení

Hlavním úkolem odlehčovacích služeb, jinak také respitní péče je především pomoc rodinám, které se dlouhodobě starají o postižené dítě nebo jiného člena rodiny, ve zvládnutí této dlouhodobé péče. Cílem odlehčovacích služeb je umožnit rodičům nebo jiné pečovatelské osobě na určitou dobu odpočinek nebo poskytnout čas na vyřízení osobních záležitostí, které během péče o dítě nejsou jinak možné. Tyto služby jsou poskytovány ve formě návštěvy pracovníka v rodině nebo formou krátkodobých pobytů dítěte mimo rodinu, tudíž se jedná o určitou alternativu dlouhodobého pobytu v ústavním zařízení.

Rodinné a komunitní centrum Paleček nabízí v rámci odlehčovacích služeb pro rodiny s dětmi v pěstounské péči každý měsíc příměstské soboty s provozem od 8.00 do 17.00, kdy je pro děti připraven bohatý program vždy tematický zaměřený podle jejich věku, zájmů a potřeb a v létě prvních čtrnáct dní v srpnu příměstský tábor, jenž kopíruje příměstské soboty s tím rozdílem, že se jedná o dva po sobě jdoucí týdny na začátku srpna, tudíž je celý program zaměřený na určité téma.

4.2 Charakteristika neziskové organizace Rodinné a komunitní centrum Paleček z.s.

Rodinné a komunitní centrum Paleček bylo založeno v roce 2007 a oblast jeho působení je velice pestrá a obsáhlá. Kromě pestré škály kurzů pro děti od narození do 8 let (včetně kurzů s prvky Montessori) nabízí rodinám s dětmi hojně vybavenou hernu s kavárnou a WIFI připojením. Pravidelně pořádá semináře, besedy a workshopy pro dospělé, realizuje rodinné narozeninové oslavy, tvůrčí dílny a Palečkovu letní školku.

Svojí činností zasahuje i do sociálně právní sféry. Ve spolupráci s Orgánem sociálně právní ochrany dětí pořádá kroužky a kurzy pro sociálně znevýhodněné rodiny, zprostředkovává vzdělávací semináře i odlehčovací aktivity pro pěstouny, zajišťuje příměstské soboty a letní tábory pro pěstounské děti a děti ze sociálně znevýhodněných rodin, pořádá sbírky hraček a oblečení. V Rodinném a komunitním centru Paleček probíhá projekt Abeceda pro rodinu, v rámci kterého poskytuje odborné, vzdělávací, tréninkové a podpůrné služby pro rodiny s dětmi. Cílem navazujícího projektu JDEME S DÍTĚTEM je podporovat dítě i jeho rodinu tak, aby v důvěrném prostředí centra dokázali formulovat své potřeby a byli motivováni k další eventuální návazné spolupráci. Cílovou skupinou jsou děti ve věku 0-15 let, které se na doporučení OSPOD účastní aktivit Rodinného a komunitního centra Paleček. V rámci projektu JDEME S DÍTĚTEM nabízí RKC Paleček službu podpůrného pracovníka dítěte v evidenci Orgánu sociálně právní ochrany dětí, dále také pravidelné příměstské soboty a letní příměstské tábory pro děti z pěstounských rodin, ale také z rodin sociálně slabých a znevýhodněných.

Mimo jiné RKC Paleček provozuje Palečkovu rodinnou linku, logopedii, psychoterapii pro děti i dospělé, sociálně právní poradnu, internetovou rodičovskou poradnu a spravuje mapu neziskových organizací na Praze 3, jejíž komunitní život aktivně podporuje. Rovněž poskytuje zázemí občanskému sdružení Pro Dialog, které nabízí tyto služby: Asistovaná setkávání rodičů s nezletilými dětmi, asistovaná předávání dětí mezi rodiči, konzultace s každým rodičem o potřebách dětí, osobní konzultace a práce na rodičovské dohodě (Rodinné a komunitní centrum Paleček, online, cit. 2017-01-2).

Od roku 2013 platí novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí, podle které mají pěstouni povinnost zvyšovat si znalosti a dovednosti v oblasti výchovy a péče o děti v minimálním rozsahu 24 hodin v době 12 kalendářních měsíců po sobě jdoucích.

Na základě smlouvy uzavřené s OSPOD Prahy 3 (oddělení sociálně právní ochrany dítěte) se v RKC Paleček každý měsíc konají večerní vzdělávací semináře. Témata vychází z potřeb pěstounů a jejich dětí, při semináři je zajištěno hlídání dětí s programem, který je uzpůsobený věku a potřebám dětí.

Rodinné a komunitní centrum Paleček z.s. sídlí v Písecké ulici 17, Praze 3 na Vinohradech. Statutární zástupkyní neziskové organizace je Jana Lišková, jež je zakladatelkou centra. Tým RKC Paleček dále tvoří Dana Tůmová, Dis., která zajišťuje koordinaci všech akcí centra, a Mgr. Hana Stočesová, která je koordinátorkou evropských projektů, PR manažerkou a koordinátorkou volnočasových aktivit a odlehčovacích služeb pro rodiny s dětmi v pěstounské péči. Další členy týmu tvoří externí pracovníci, kteří jsou lektory příměstských sobot a příměstských táborů, terénní sociální pracovníce a externí sociální pracovník. Činnost RKC Paleček je financována z Evropského sociálního fondu, příspěvků Ministerstva práce a sociálních věcí, příspěvků Magistrátu hlavního města Prahy a Městské části Prahy 3.

4.3 Odlehčovací aktivity pro rodiny s dětmi v pěstounské péči

Rodinné a komunitní centrum Paleček kromě jiných aktivit, které byly stručně popsány výše, realizuje i aktivity pro rodiny, které mají dítě či děti v pěstounské péči, ať již v pěstounské péči klasické či na přechodnou dobu.

Od roku 2013 pořádá RKC Paleček příměstské tábory, které jsou realizovány první dva týdny v srpnu. Na tyto tábory dochází děti ve věku od cca 4 let do 15 let, jež jsou v pěstounské péči nebo se jedná o děti ze sociálně slabých či znevýhodněných rodin. Vzhledem k velkému věkovému rozpětí dětí se v roce 2016 tábory rozdělily, první týden docházely děti do 10 let věku, druhý týden od 10 do 15 let věku. Tábory jsou vždy tematicky zaměřené, v minulých letech se tak děti měly možnost podívat do Země čar a kouzel, s Willy Fogem se vydaly na cestu kolem světa, objevovaly hvězdářovo tajemství či byly na stopě zločinu. Program táborů je vždy přizpůsoben věku dětí a jejich možnostem. Děti v období táborů dochází každý den mezi osmou a devátou hodinou ránní do RKC Paleček, kde se seznámí s přesným programem na celý den, nasvačí se a poté začíná dopolední program. Na oběd se děti vrací zpět do RKC Paleček, po kterém následuje krátký polední klid, kdy mají děti buď čas si pohrát s hračkami, malovat nebo se jim čte pohádka, případně zpívají písničky. Po obědě následuje další část programu, která je přizpůsobená počasí, takže pokud počasí dovolí, snažíme se, aby děti trávil dost času venku na čerstvém vzduchu.

Do RKC Paleček děti vrací před šestnáctou hodinou, kdy se nasvačí a poté si je vyzvedávají rodiče či pěstouni.

Příměstské soboty jsou realizovány vždy jednu sobotu v měsíci a fungují na stejném principu, ráno se děti sejdou, nasvačí se, mají připravený dopolední program, poté následuje oběd, odpolední program a děti odchází domů. Příměstské soboty jsou stejně jako příměstské tábory rozděleny na dvě věkové kategorie. Mladší děti vede kolegyně, já s kolegou připravuji a realizuji programy pro děti starší, tedy děti od 10 do 15 let věku. Většinou se příměstských sobot účastní maximálně deset dětí, což je pozitivní v tom smyslu, že si s dětmi můžeme vybudovat osobnější vztah. Jsou děti, které k nám dochází pravidelně od roku 2013, jiné se k nám přidaly až v letech následujících. Jako velké pozitivum vidíme to, že některé děti, kterým je teď 15 let, mají zájem vést s námi příměstské tábory či soboty jako dobrovolníci či lektori. V rámci programů zařazujeme témata, která by napomáhala primární prevenci rizikového chování, prevenci drog, alkoholu, plánovaného těhotenství, šikany, kyberšikany, syndromu CAN, ale také se snažíme podporovat jejich příslušnost k romskému etniku, jelikož k nám dochází i několik romských dětí. Odpolední program bývá zaměřený na určitý adrenalinový zážitek nebo aktivitu, kterou by tyto děti běžně nezažily, tzn., že navštěvujeme laser game, bowling, horolezeckou stěnu, jump park, minigolf, ZOO, celodenní výlety a další. Po programu děti odchází mezi šestnáctou a sedmnáctou hodinou domů.

Další službou, kterou RKC Paleček nabízí pro rodiny s dětmi v pěstounské péči, je hlídání dětí během vzdělávacích seminářů, které jsou pro pěstouny povinné od roku 2013. Těchto služeb většinou využívají pěstouni, kteří mají v péči děti mladší, celkový počet dětí bývá okolo pěti, tudíž s nimi můžeme pracovat individuálně dle jejich možností a věku.

5 EMPIRICKÁ ČÁST PRÁCE

5.1 Vymezení výzkumného cíle

Cílem praktické části bakalářské práce je ověřit důležitost a smysl odlehčovacích aktivit pro rodiny, které mají dítě svěřené do pěstounské péče na přechodnou dobu, ale také pro rodiny, které z pěstounské péče na přechodnou dobu přešly ke klasické pěstounské péči. Odlehčovací aktivity jsou důležité nejen z důvodu odpočinku pěstounů, ale také v rámci primární prevence rizikových zdrojů chování, utváření pevných sociálních vazeb, upevňování pozitivních vzorců chování a vytváření společenských hodnot. Výzkum bude realizován v Rodinném a komunitním centru Paleček se sídlem na Praze 3 a bude výhradně zaměřen na klienty, kteří využívají těchto služeb v RKC Paleček.

5.2 Výzkumné otázky

Cílem bakalářské práce je zodpovědět otázku, zdali jsou volnočasové aktivity pořádané RKC Paleček pro rodiny s dětmi v pěstounské péči přínosem. Tento cíl je východiskem pro stanovení metody výzkumu, volby vhodného výzkumného vzorku, zpracování a interpretace výsledků. Dílčí otázky jsou následující:

Nabízí RKC Paleček dostatečně širokou škálu programů jednak v rámci odpočinku a zábavy pro děti, ale také v rámci primární prevence rizikových zdrojů chování?

Posilují programy RKC Paleček vztahy mezi vrstevníky, pomáhají vytvářet dětem pozitivní vzorce chování a upevňují společenské vazby?

5.3 Výzkumný vzorek

Základní výzkumný soubor zahrnuje všechny rodiny poskytující pěstounskou péči na přechodnou dobu. Jako výzkumný soubor byl vybrán vzorek osob, které mají svěřené dítě do péče a zároveň, jejichž děti navštěvují odlehčovací aktivity v Rodinném a komunitním centru Paleček. Jedná se tedy o čtyři plnoleté osoby a čtyři děti, které byly svěřeny do pěstounské péče na přechodnou dobu. Jedno z dětí se vrátilo do původní rodiny, jedno bylo svěřeno do klasické pěstounské péče, další dvě stále zůstávají v pěstounské péči na přechodnou dobu. Jedná se o tři chlapce a jednu dívku ve věku od 13 do 15 let. Všem zúčastněným byla pro zachování anonymity změněna jména.

Výběr osob za účelem výzkumu byl postupný, což znamená, že se výběr osob účastnících se výzkumu neuskutečnil najednou, ale postupně v delším časovém horizontu (Skutil, 2011). Vybrány byly osoby, které odlehčovací aktivity v Rodinném a komunitním centru Paleček využívají pravidelně a dlouhodobě, myšleno v časovém úseku tří a více let z důvodu relevantního posouzení dopadu odlehčovací aktivity a primární prevence rizikového chování.

5.4 Výzkumná metodika

Pro výzkum byl vzhledem k cíli práce a povaze zkoumaného vzorku vybrán kvalitativní výzkum. „*Kvalitativní výzkum je označení pro různé přístupy ke zkoumání jevů, kdy do popředí nevstupuje kvantifikace dat, nýbrž jejich podrobná analýza.*“ (Skutil, 2011, s. 69)

Kvalitativní výzkum vyžaduje delší a intenzivnější kontakt s jedinci či situacemi. Využívá se nižšího počtu standardizovaných metod získávaných dat, která se analyzují od jednotného k obecnému a poté se vyhodnocují. V průběhu sběru dat postupně krystalizuje, co výzkumník pozoroval, zaznamenal, vyhodnocoval a tím se vytváří konkrétní obraz. Cílem kvalitativního výzkumu je objasnit chování lidí v daném prostředí a objasnit jejich jednání v určitých situacích (Skutil, 2011).

Za účelem sběru dat byla použita metoda rozhovoru, což je výzkumná metoda umožňující zachytit fakta, ale i pocity a postoje respondentů a tím je možné usměrňovat další průběh vedení rozhovoru či kladení otázek (Gavora, 2010). Rozhovor má, tak jako i jiné metody, své výhody i nevýhody. K výhodám můžeme zařadit přímý kontakt tazatele s respondenty, volnost a pružnost při kladení otázek a případně následné dovysvětlení otázek, můžeme získat osobní či důvěrné informace a rovněž sledujeme verbální i neverbální reakce respondentů. Mezi nevýhody patří časová náročnost, obtížnější zaznamenání odpovědí, menší soubor respondentů a kvalita informací je závislá na kvalitě výzkumníka i vzájemného vztahu a navození důvěry mezi výzkumníkem a respondenty (Skutil, 2011).

Rozhovor může být strukturovaný, polostrukturovaný nebo nestrukturovaný. Pro účely tohoto výzkumu byl vybrán rozhovor polostrukturovaný, což je kompromis mezi strukturovaným a nestrukturovaným rozhovorem a jedná se o nejrozšířenější podobu rozhovoru. Výzkumník se při dotazování drží předem připravených otázek, ale průběžně reaguje na podněty a potřeby vycházející ze strany respondentů. Nejde tedy pouze o sledování připraveného schématu, ale další otázky vznikají v průběhu rozhovoru (Skutil, 2011).

5.5 Časová organizace a místo výzkumu

Rozhovory byly vedeny v kavárně Rodinného a komunitního centra Paleček bez přítomnosti jiných lidí. Rozhovor s dětmi trval přibližně šedesát minut, s dospělými okolo třiceti minut. Rodinné a komunitní centrum Paleček má sídlo v Písecké ulici 17 v Praze 3.

5.6 Výsledky výzkumu

5.6.1 Rozhovor s dětmi z pěstounské péče na přechodnou dobu navštěvující odlehčovací aktivity v RKC Paleček

1. Z jakého důvodu navštěvuješ Rodinné a komunitní centrum Paleček?

Respondent číslo 1: „Protože jsem si tam našel kamarády, baví mě, co děláme, na jaké chodíme akce.“

Respondent číslo 2: „Babička chce, abych tam chodil, abych se neválel jen u počítače a měl i jinou zábavu.“

Respondent číslo 3: „Baví mě programy, skákání v jump parku a lezení na stěně.“ „Baví mě programy, navíc tam mám kámoše, se kterými se scházím i mimo Palečka.“

Respondent číslo 4: „Baví mě programy, navíc tam mám kámoše, se kterými se vidím jen na sobotách nebo táborech.“

2. Které aktivity v rámci RKC Paleček jsou pro Tebe nejzajímavější?

Respondent číslo 1: „Nejvíc asi laser game a pak trampolíny.“

Respondent číslo 2: „Když je hezky, tak rád chodím na Vodárnu na trampošku, ale jinak asi laser game, tam je dobrý, že jsme rozdělení na týmy a střílíme proti sobě.“

Respondent číslo 3: „Asi bobová dráha, ale blbý bylo, že jsme jeli jen párkrát. Hodně mě baví trampolíny v jump parku.“

Respondent číslo 4: „Já ráda chodím na bowling, ale laser game je taky super.“

3. Bavíš se s lektory o rizikových faktorech chování, jako například nebezpečí alkoholismu, drog, gamblerství, šikany, týrání, a kdyby Tě něco trápilo, svěřil by ses lektorům?

Respondent číslo 1: „Jo, každou sobotu máme nějaký téma, například drogy nebo alkohol a pak na to máme diskuzi. Nevím, jestli bych jim to řekl.“

Respondent číslo 2: „Bavili jsme se o tom, že kámoš bere drogy. A nevím, možná jo.“

Respondent číslo 3: „Mluvíme o tom každou sobotu, protože máme vždycky nějaký téma a neřekl bych jim o tom.“

Respondent číslo 4: „*Máme různá témata, o kterých se bavíme, takže jo. A asi jo.*“

4. Vnímáš ve skupině určité prvky diskriminace? Chovají se k Tobě lektoři povýšeně či kamarádsky?

Respondent číslo 1: „*Ne, to ne, jsme kámoši. A i Pěťa s Radkem jsou v pohodě.*“

Respondent číslo 2: „*Asi ne, s někým se bavíme víc a s někým vůbec. Kamarádsky.*“

Respondent číslo 3: „*Všichni jsou v pohodě.*“

Respondent číslo 4: „*To určitě ne, jsme docela dobrá parta i s Pětou a Radkem.*“

5. V případě, že by ses ocitl/a v tíživé životní situaci, věděl/a bys za kým jít pro pomoc, a myslíš si, že bys vyhledal/a pomoc lektora RKC Paleček?

Respondent číslo 1: „*Asi jo, můžu jít za babičkou. Nevím, jestli bych za nima šel.*“

Respondent číslo 2: „*Jo, věděl, ve škole za učitelkou nebo výchovnou poradkyní. Pak rodiče, prarodiče a možná bych za nima šel.*“

Respondent číslo 3: „*Asi za kámošem, kterému nejvíc věřím a nevyhledal bych je.*“

Respondent číslo 4: „*Vím, že existuje Linka bezpečí nebo jiné organizace, který pomáhaj dětem, kdybych se s tím nemohla svěřit pěstounům. A možná bych to řekla Pětě.*“

6. Jaká témata jsou pro Tebe aktuální, nabízíme Vám dostatečné spektrum témat, případně, co bys ještě uvítal/a?

Respondent číslo 1: „*Já myslím, že takhle je to dobrý, nic mě nenapadá, co by mě ještě zajímalo.*“

Respondent číslo 2: „*Bylo by docela dobrý, kdyby nabízeli doučování, protože se chci dostat na školu a doučka jsou docela drahý.*“

Respondent číslo 3: „*Něco o tom, jak sehnat brigádu, kde se ptát, a tak.*“

Respondent číslo 4: „*Mně by se líbilo, kdybychom měli sexuální výchovu, ale nějakou záživnější formou, ne takovou nudu jako máme ve škole.*“

7. Mluvíš o programu RKC Paleček s rodiči/pěstouny/učiteli, pokud ne, tak proč.

Respondent číslo 1: „*Jo, mluvím o tom, protože se mě na to babička ptá, co jsme dělali.*“

Respondent číslo 2: „*Hlavně s kámošema, protože mě to tam baví a povídáme si o tom, co jsme třeba dělali o víkendu a tak.*“

Respondent číslo 3: „*Nemluvím a ani nevím proč.*“

Respondent číslo 4: „*Jo, když je něco zajímavýho, tak se chci pochlubit, co jsme dělali.*“

8. Co bys řekl svým kamarádům nebo spolužákům o programu RKC Paleček?

Respondent číslo 1: „*V Palečkovi je to dobrý, mám tam kámoše a užiju si spoustu srandy, řekl jsem o programech Pájovi a ten začalo chodit taky.*“

Respondent číslo 2: „*Že je to tam super, děláme spoustu věcí a baví mě to tam.*“

Respondent číslo 3: „*No, asi že chodíme na laser game, na trampolíny, na bowling, minigolf a další věci. A je to dobrý.*“

Respondent číslo 4: „*Že si tam povídáme, chodíme na různé akce a že je to tam dobrý.*“

9. Našel/a sis v RKC Paleček kamarády? Stýkáš se s nimi i mimo program, pokud ne, tak proč?

Respondent číslo 1: „*Jo, našel. A vidím se s nima třeba ve škole, protože chodíme do stejné školy.*“

Respondent číslo 2: „*Jo, našel a vidám se s nima, chodíme spolu ven.*“

Respondent číslo 3: „*Jo, potkal jsem tu pár lidí, se kterými chodíme ven, třeba na hřiště.*“

Respondent číslo 4: „*Našla a nestýkám, protože babička mi to nechce dovolit.*“

10. Jaký máš vztah k lektorům, jak přistupují k Vám a jaký mají vztah k sobě navzájem?

Respondent číslo 1: „*Jsou v pohodě, nebuzerují nás. A k sobě jsou ok.*“

Respondent číslo 2: „*Jo, těším se na ně, do ničeho nás nenutí a k sobě jsou v pohodě.*“

Respondent číslo 3: „Dobry, pristupuji k nam jako ke kamosum, vzdycky se domluvime a chovaji se k sobe dobre.“

Respondent číslo 4: „Mam je rada, vzdycky se na vsem domluvime a k sobe se chovaji hezky.“

11. Mas nejake hodnoty, které považujes v soucasne době za dulezite?

Respondent číslo 1: „Ja nevim, ale asi bych si pral, aby nasi uz byli v pohodě a ja se vratil domu.“

Respondent číslo 2: „Chtel bych se dostat na nejaku dobrou skolu.“

Respondent číslo 3: „Az budu za rok na stredni, tak chci na brigadu a vydelat si penize.“

Respondent číslo 4: „Ja bych si rada nasla nejaku brigadu, abych si vydělala trochu peněz a mohla si občas něco koupit a nebyla úplně závislá na kapesným.“

12. Kromě volnočasových aktivit RKC Paleček, jsou ještě jiné způsoby, kterými tráviš volný čas?

Respondent číslo 1: „Chodim s kamosema na hriste, hrát fotbal nebo doma pařim na počítači hry.“

Respondent číslo 2: „Hraju hry na počítači a občas jdu ven.“

Respondent číslo 3: „Poslouchám hudbu a sleduju youtubery, který se zabývají hrama, a taky zkouším natáčet.“

Respondent číslo 4: „Chodime s holkama ven a rada si čtu knížku.“

13. Co bys chtěl/a v RKC Paleček změnit, nebo je něco, co byste chtěli v rámci aktivit doplnit?

Respondent číslo 1: „Mě to tam baví a rád bych šel na paintball, ale to nevím, jestli nám dovolí.“

Respondent číslo 2: „Ja bych byl rád, kdyby to v létě bylo dyl než týden a kdybysme šli na motokáry.“

Respondent číslo 3: „Je to tu dobrý, akorát jídlo by mohlo být lepší.“

Respondent číslo 4: „Mně se tu líbí, ale byla bych rada, kdyby chodilo víc holek. Kluci mi nevadí, ale z holek jsem tu jen ja se ségrou.“

5.6.2 Rozhovor s pěstouny na přechodnou dobu, kteří svěřují dítě do programu RKC Paleček

1. Pomáhají Vám odlehčovací aktivity, které pro děti realizujeme? Případně jakým způsobem.

Respondent číslo 1: „Určitě ano, jsem ráda, že si tam Petr našel kamarády, jsou dobrá parta a já mám alespoň chvíli čas pro sebe a mohu si vyřídit různé záležitosti.“

Respondent číslo 2: „Pomáhají, líbí se mi programy, které připravujete a i v rámci prevence jsou témata zajímavá a určitě aktuální.“

Respondent číslo 3: „Ano, jsem ráda, když vím, že je David alespoň na chvíli zajištěný a já si mohu vyřídit, co potřebuji.“

Respondent číslo 4: „Myslím, že je to dobrá věc, jak pro nás, tak i ty programy pro děti.“

2. Které odlehčovací aktivity v rámci RKC Paleček jsou pro Vás nejprínosnější a proč?

Respondent číslo 1: „Letní tábory, které jsou tematicky zaměřené a děti se tak dostanu ven a nesedí celé dny u počítače. Nebo nevím, jak ostatní, ale u nás to tak je.“

Respondent číslo 2: „Paleček pro děti přizpůsobuje program podle jejich věku a zájmů, což alespoň na Praze 3 žádná jiná organizace nedělá.“

Respondent číslo 3: „Jsem ráda za příměstské tábory, protože prázdniny jsou dlouhé a takhle mají alespoň na 14 dní zajímavý program.“

Respondent číslo 4: „Určitě příměstské tábory v létě, protože mají holky nějakou zábavu a je o ně postaráno, ale také soboty jsou fajn, na ty se také těší moc.“

3. Jak hodnotíte přínos odlehčovacích aktivit RKC Paleček v rámci prevence rizikového chování?

Respondent číslo 1: „Vím, že na sobotách mají nějaké téma, kterým se zabývají, a občas o tom doma mluví, ale nic konkrétního o tom nevím“

Respondent číslo 2: „Myslím, že prevence není nikdy dost a připomínat se to dětem musí, a čím více to uslyší a z více stran, tím lépe. Takže já to hodnotím rozhodně pozitivně.“

Respondent číslo 3: „Myslím, že je to dobré. Je sice dobře, že mají zábavu, ale je také potřeba je trochu vzdělávat a hlavně, když jsou teď v pubertě, takže to rozhodně není na škodu, že se jim to opakuje.“

Respondent číslo 4: „Prevence je určitě důležitá, hlavně v jejich věku a je dobře, že na to v Palečku myslí a připravují i programy tohoto typu.“

4. Zhodnoťte kvantitu a kvalitu vzdělávacích programů v rámci prevence rizikového chování, které RKC Paleček připravuje pro Vás dospělé.

Respondent číslo 1: „Já chodím na takové programy, které mě zajímají, a vybírám si témata, která jsou pro mě důležitá. Takže toho není ani moc, ani málo.“

Respondent číslo 2: „Myslím, že nabídka je dostatečně široká a vybere si každý. A jednou měsíčně je to tak akorát.“

Respondent číslo 3: „Přednášející, kteří semináře pro nás připravují, je vedou zajímavě a respektují, která témata jsou pro nás důležitá, takže často upustí od svého programu a zodpoví nám otázky, které máme, i když se to třeba úplně netýká toho, co bylo původně v plánu.“

Respondent číslo 4: „Já jsem si z nabídky vždy vybrala, samozřejmě jsou témata, která pro mě nejsou tak zajímavá, protože takové problémy neřeším, nebo jsou holky už starší, takže se mě netýkají. Každopádně co oceňuji, že jsou v pozdních odpoledních nebo večerních hodinách, takže na ně mohou lidé přijít po práci.“

5. Hovoří dítě o programech RKC Paleček a vnímá tyto programy pozitivně?

Respondent číslo 1: „Mluví, protože se ho na to ptám, když přijde domů, tak mě zajímá, co dělali, a vzhledem k tomu, že přijde spokojený, tak to pozitivní je.“

Respondent číslo 2: „Když se zeptám na program, tak ano a většinou přijde Lukáš nadšený, do Palečka chodí rád, našel si tam kamarády.“

Respondent číslo 3: „Příliš ne, ale vzhledem k tomu, že chce na každou sobotu přihlásit, tak ho to u Vás baví.“

Respondent číslo 4: „Určitě, holky chodí z každé soboty nadšené a letos byly poprvé i v létě na táborech a bylo jim líto, že skončily. Myslím, že kdyby byly měsíc, tak tam vydrží i měsíc.“

6. Myslíte si, že se posílily vztahy mezi vrstevníky, pokud ano, jakým způsobem?

Respondent číslo 1: „Pěťa si našel v Palečkovi kamarády, se kterými se začal stýkat i mimo programy, takže ano.“

Respondent číslo 2: „Určitě ano, Lukáš má z Palečka pár dobrých kamarádů.“

Respondent číslo 3: *David není konfliktní, vyjde v podstatě s každým, takže nějaké velké změny nepozorují.*

Respondent číslo 4: „Markéta i Kristýna si našly v Palečkovi kamarády, se kterými si píšou nebo volají i mimo, takže asi ano, posunuly a to tím způsobem, že mají nové kamarády.“

7. Jakým způsobem popisuje dítě přístup lektorů k nim samým, je respektováno členy ve skupině?

Respondent číslo 1: „Pěťa do Palečka chodí rád, na lektory se těší, myslím, že si mezi sebou vybudovali hezký vztah a s ostatními dětmi také nemá problémy. Je dobré, že je mezi lektory Radek a děti mají i mužský vzor.“

Respondent číslo 2: „Jako kamarádký, lektori je, dle mého názoru, co jsem viděla, berou jako partnery, na všem se snaží dohodnout a vzájemně se respektují. Myslím, že je dobře, že je tam jako vedoucí chlap.“

Respondent číslo 3: „Kamarádký, chodí tam rád, dle Davidových slov je „nebuzerují“, ale ptají se jich na to, co by chtěli dělat a snaží se jim přizpůsobit. I mezi ostatními dětmi je to v pohodě, jsou kamarádi.“

Respondent číslo 4: „Vzhledem k tomu, že jsou tam holky jedinými holkami, tak jsem se bála, jak je kluci přijmou, ale bylo to úplně v pohodě, dokonce by se s nimi chtěli vidat i mimo programy, ale to jim nechci dovolit. A lektory mají obě moc rády.“

8. Změnil se dítěti žebříček hodnot, případně posunul? Čím si myslíte, že je to způsobeno?

Respondent číslo 1: „Nevím, to úplně nepozorují.“

Respondent číslo 2: „Všimla jsem si, že Lukášovi začalo více záležet na vzdělání, začal se snažit, aby měl lepší známky a dostal se někam na dobrou školu. A často mi říká, že se s Radkem bavili o práci a o tom, jakou má školu a že mu říkal, jak je škola důležitá, že pak bude mít víc možností.“

Respondent číslo 3: „Hodně teď David mluví o brigádách, dokonce říkal, že by chtěl pomáhat v Palečku jako lektor, z toho jsem měla velkou radost.“

Respondent číslo 4: „U Markéty, která je mladší, tak úplně ne, ale Kristýna chce jít na brigádu, vydělat si pro sebe nějaké peníze a říká, že se často baví s Radkem o práci a brigádách a zjišťuje si od něj, jaké by měla možnosti, kde hledat, a tak.“

9. Co byste chtěli v RKC Paleček změnit, nebo je něco, co byste chtěli v rámci aktivit doplnit?

Respondent číslo 1: „Bylo by dobré, kdyby tábory trvaly déle než dva týdny, myslím, že kdyby byly i měsíc, tak se Péťa bude chtít přihlásit na celý měsíc.“

Respondent číslo 2: „Byla bych ráda, kdyby v Palečkovi nabízeli doučování a kdyby programy byly častěji. Třeba dvě soboty v měsíci nebo i v létě dýl, třeba čtrnáct dní v červenci a čtrnáct v srpnu.“

Respondent číslo 3: „Brala bych, kdyby bylo víc odborných přednášek pro děti, třeba i s odborníky na určitá témata. Také by se mi líbilo, kdyby Paleček nabízel doučování.“

Respondent číslo 4: „Já nic, jsem spokojená tak, jak to je.“

5.7 Interpretace výsledků průzkumu

V této části práce budou shrnuty odpovědi respondentů a zodpovězeny výzkumné otázky, které byly položeny na začátku praktické části bakalářské práce. Nejprve budou shrnuty odpovědi dětí, které navštěvují odlehčovací aktivity RKC Paleček, následovat budou odpovědi rodičů či osob, které mají tyto děti v pěstounské péči.

5.7.1 Interpretace výsledků rozhovorů s dětmi navštěvujícími programy RKC Paleček

Jsou volnočasové aktivity pořádané RKC Paleček pro Vás přínosné?

Z rozhovorů, které byly s dětmi vedeny, je patrné, že volnočasové aktivity pořádané Rodinným a komunitním centrem Paleček jsou pro děti přínosné. Tři ze čtyř dětí uvedly, že do RKC Paleček chodí proto, že je baví programy, které jsou pro ně zajímavé a leckdy i nevšední, a našly si tam kamarády. Respondent číslo dvě uvedl, že do RKC Paleček dochází na přání babičky z důvodu obohacení volného času a omezení pasivní zábavy u počítače.

Děti v rozhovorech uvedly, že je více baví adrenalinové zábavy, které jsou pro ně atraktivnější, jsou také finančně náročnější a ne všechny rodiny mohou tuto zábavu dětem dopřát. V rozhovorech se jako nejoblíbenější aktivity jeví laser game, poté návštěvy v trampolínovém centru a nakonec bowling a bobová dráha.

Z odpovědí dětí vyplývá, že si v RKC Paleček našly kamarády, se kterými se někteří stýkají i mimo programy nebo sdělují své zážitky dalším dětem, což v několika případech vedlo k rozšíření skupiny o další členy z pěstounských rodin, nejen na přechodnou dobu. Respondent číslo 1 uvedl: „*V Palečkovi je to dobrý, mám tam kámoše a užiju si spoustu srandy, řekl jsem o programech Pájovi a ten začal chodit taky.*“ Z rozhovorů také vyplývá, že tři respondenti ze čtyř sdělují své zážitky z programů nejen vrstevníkům, ale také s rodiči či pěstouny.

Nabízí RKC Paleček dostatečně širokou škálu programů jednak v rámci odpočinku a zábavy pro děti, ale také v rámci primární prevence rizikových zdrojů chování?

Z odpovědí dětí vyplývá, že nabídka programů a aktivit je pro ně dostatečně široká a zajímavá, přesto děti přicházejí s návrhy, jak tuto nabídku dále rozšiřovat, v odpovědích se objevily nápady na aktivity jako je paintball a motokáry. Také děti vyslovily přání větší časové dotace a zlepšení výběru jídla. Jedna respondentka uvedla, že by si přála, aby programy navštěvovalo více dívek, jelikož jsou v menšině.

Z rozhovorů je zřejmé, že v šířce témat a jejich zpracování či podání je prostor pro zlepšení. V předcházejících týdnech jsme se zabývali prevencí závislostí, ať už závislostí na drogách, alkoholu, ale také netypickými závislostmi například na jídle, práci, počítačových hrách. Některé z dětí jsou ve věku, kdy se budou hlásit na střední školy, a tak by uvítaly bezplatné doučování, případně přípravu na přijímací zkoušky. S postupujícím věkem se množí také otázky pracovních-právních vztahů, což je problematika, která se v současné době ve školách příliš neřeší, a proto by děti uvítaly konzultace či poradenství v této oblasti. Jedna z dotazovaných uvedla na otázku aktuálnosti témat následující: „*Mně by se líbilo, kdybychom měli sexuální výchovu, ale nějakou záživnější formou, ne takovou nudu jako máme ve škole.*“ I přesto, že je toto téma probíráno ve škole, chybí takové zpracování, které by dětem bylo blízké.

Primární prevence rizikových zdrojů chování je nedílnou součástí každé příměstské soboty, kdy děti se k dané problematice vyjadřují nadmíru otevřeně, nestydí se díky neformálním vztahům na většinu otázek s daným tématem spojených zeptat, dokonce se svěřují se zkušenostmi vrstevníků s drogami či alkoholem. Avšak z rozhovorů překvapivě vyplývá, že by lektori nebyli primárně ti, za kterými by většina dětí šla hledat pomoc, kdyby se ocitla v tíživé životní situaci.

Posilují programy RKC Paleček vztahy mezi vrstevníky, pomáhají vytvářet dětem pozitivní vzorce chování a upevňují společenské vazby?

Na tuto otázku bylo všemi dětmi jednoznačně odpovězeno kladně, v rámci RKC Paleček si děti našly kamarády, se kterými se někteří stýkají i mimo RKC Paleček, například ve škole, na hřišti, atd. V jednom z případů, kdy se nestýkají i mimo programy, je to z důvodu obav pěstounů o bezpečí dětí, protože děvčata bydlí mimo Prahu a pěstouni si nepřejí, aby dojížděla za kamarády do centra města.

Důležitou součástí programu jsou týmové hry, budování sportovního ducha a vzájemnou důvěru ve skupině, kam samozřejmě patří i lektori. Všichni dotazovaní uvedli, že se k nim lektori chovají kamarádsky, vstřícně, dodržují respektující přístup,

snaží se přizpůsobit jejich potřebám a zapojují je do tvorby programů, reflektují jejich momentální zájmy.

Jednou z často opakovaných potřeb je pro děti finanční nezávislost, respektive přivydělání si ke kapesnému. Tato potřeba zřejmě vyplývá z jejich osobních zkušeností z biologické rodiny, což vnímáme jako velmi důležité pro zodpovědný finanční přístup v dalších letech. S tím souvisí i jejich přístup ke vzdělávání, kdy si uvědomují, že vzdělání přímo souvisí s dosahovanými příjmy a životním standardem. Proto je důležité zvyšovat finanční gramotnost již v primárním vzdělávání. V jedné odpovědi na otázku, které hodnoty považuješ v současné době za důležité, se objevila následující odpověď: „*Já nevím, ale asi bych si přál, aby naši už byli v pohodě a já se vrátil domů.*“ Z této odpovědi plyne, že děti řeší nejenom hmotnou stránku, ale i citovou a uvědomují si důležitost rodiny a stabilního rodinného zázemí.

5.7.1 Interpretace výsledků rozhovorů s osobami, které pečují o děti navštěvující programy RKC Paleček

Jsou volnočasové aktivity pořádané RKC Paleček pro Vás přínosné?

Z rozhovorů vyplývá, že všichni respondenti hodnotí aktivity v RKC Paleček kladně nejen z toho důvodu, že děti mohou trávit čas se svými vrstevníky, ale také proto, že si pěstouni či rodiče mohou vyřídit své záležitosti a na chvíli si od péče o děti odpočinout. V jedné odpovědi zaznělo následující: „*Pomáhají, líbí se mi programy, které připravujete a i v rámci prevence jsou témata zajímavá a určitě aktuální.*“ Nedílnou součástí programu je i snaha o primární prevenci rizikových zdrojů chování a je pozitivní, že respondenti její důležitost vnímají do té míry, že jí uvádějí hned u první otázky.

Tři ze čtyř respondentů uvedli, že nejvíce přínosné jim připadají letní příměstské tábory realizované prvních čtrnáct dní v srpnu, jako hlavní důvod uvádějí ten, že děti mají na část prázdnin smysluplnou náplň volného času a je o ně postaráno. Jako pozitivum

také vnímají to, že jsou tábory tematicky zaměřené a jsou přizpůsobené věku a zájmu dětí.

Nabízí RKC Paleček dostatečně širokou škálu programů jednak v rámci odpočinku a zábavy pro děti, ale také v rámci primární prevence rizikových zdrojů chování?

Z rozhovorů vyplývá, že respondenti hodnotí programy jednoznačně pozitivně. Kladně jsou hodnoceny programy zaměřené na primární prevenci rizikových zdrojů chování. V RKC Paleček jsou nabízeny vzdělávací semináře pro dospělé napříč širokým spektrem témat, se kterými se rodiče či pěstouni ve výchově dětí mohou setkávat. Témata však nejsou zaměřena pouze na výchovu dětí, ale zahrnují i témata jako jsou například dluhy, hypotéky, exekuce. Respondenti uvedli, že spektrum témat je dostatečně široké a mohou si vybírat témata, která je aktuálně zajímají. Časová dotace jednou měsíčně je vyhovující. Jako pozitivum jeden respondent uvedl, že přednášející jsou ochotni a schopni reflektovat jejich aktuální potřeby a předem dané téma pozměnit „*Přednášející, kteří semináře pro nás připravují, je vedou zajímavě a respektují, která témata jsou pro nás důležitá, takže často upustí od svého programu a zodpoví nám otázky, které máme, i když se to třeba úplně netýká toho, co bylo původně v plánu.*“

Co se týče preventivních programů pro děti, tak jsou rovněž vnímány pozitivně. Respondenti uvádějí, že je dobře, když mají děti zábavu, ale také je vhodné nadále děti vzdělávat v oblasti primární prevence zvláště v období puberty, která je pro vznik rizikového chování krizová.

Tři respondenti ze čtyř nadále uvedli, že děti chodí z programů nadšené a spokojené, že děti chodí do RKC Paleček rády nejenom kvůli programům, ale také kvůli kamarádům. Jeden z respondentů uvedl, že kdyby letní příměstské tábory trvaly měsíc, tak děti se přihlásí na celý měsíc.

Na otázku, co by chtěli v rámci programů RKC Paleček zlepšit, dva respondenti ze čtyř uvedli četnost programů. Byli by rádi, kdyby letní tábory trvaly déle, nejlépe místo čtrnácti dnů měsíc. Také příměstské soboty by uvítali častěji, vyhovovaly by jim dvě soboty do měsíce. Další odpověď byla shodná s odpovědí dětí a to, že by uvítali nabídku doučování nebo přípravy na přijímací zkoušky na střední školy. Jeden z respondentů by uvítal více přednášek pro děti s odborníky.

Posilují programy RKC Paleček vztahy mezi vrstevníky, pomáhají vytvářet dětem pozitivní vzorce chování a upevňují společenské vazby?

Na otázku, jestli se posílily vztahy mezi vrstevníky, odpověděli tři respondenti ze čtyř, že rozhodně ano, že si děti v RKC Paleček našly kamarády, se kterými se stýkají i mimo programy, a pokud se nestýkají osobně, tak jsou v kontaktu přes telefon nebo počítač. Jeden respondent uvedl, že dítě, které má v péči, je nekonfliktní povahy, nemá s nikým problém, takže změny v posilování vztahů mezi vrstevníky nejsou patrné.

Dva ze čtyř respondentů vidí jako velký přínos fakt, že mezi lektory je muž, který může svým chováním dotvářet pozitivní vzorce chování, děti v něm vidí vzor a během programů se ho často ptají na informace související právě s prací, brigádami a technickými věcmi. S chlapci často probírají tematiku, která jim je blízká. Všichni dotazovaní uvedli, že děti popisují přístup lektorů jako kamarádský, týmový a respektující. Tento přístup pak přebírají i děti a mezi sebou se vzájemně respektují. Ve skupině převládají chlapci a jedna z dotazovaných uvedla, že nejprve měla obavy, jak chlapci děvčata přijmou mezi sebe, když tam budou jediné dívky, avšak obavy byly naprosto zbytečné, protože byly kolektivem přijaty bez problémů a rády by se s chlapci scházely mimo prostory RKC Paleček.

Stejně jako děti i rodiče či pěstouni často uváděli, že se v poslední době děti začaly více zajímat o brigády, práci a následné vzdělání. V této souvislosti jeden z respondentů uvedl následující: *„Všimla jsem si, že Lukášovi začalo více záležet na vzdělání, začal se snažit, aby měl lepší známky a dostal se někam na dobrou školu. A často mi říká, že se s Radkem bavili o práci a o tom, jakou má školu a že mu Radek říkal, jak je škola důležitá, že pak bude mít víc možností.“* Další z respondentů uvedl v podstatě totéž, dokonce uvádí, že by se dítě rádo stalo lektorem RKC Paleček. Tato chuť podílet se na programech a vedení dalších dětí je projevem iniciativy, chuti podílet se na tvorbě programů, vedení dalších dětí a zájmu o práci. Tato skutečnost je pro nás velice pozitivním a motivujícím zjištěním.

5.8 Závěry výzkumu

Z rozhovorů s dětmi a osobami, které o děti pečují, vyplynulo, že odlehčovací aktivity pořádané Rodinným a komunitním centrem Paleček jsou přínosem. Nejvíce děti oceňují adrenalinové aktivity, jako jsou laser game, trampolíny, bowling či bobová dráha, pečující osoby kromě zábavy vnímají jako přínos programy zaměřené na primární prevenci rizikového chování a dále také oceňují volný čas, který tím získávají a mohou jej využít pro vyřízení svých osobních záležitostí. Během programů si děti našly kamarády, se kterými se setkávají i mimo RKC Paleček.

Co se týče náplně programů, z rozhovorů vyplynulo, že je zde prostor pro zlepšení. Nejen děti by uvítaly semináře týkající se pracovních – právních vztahů, řada z nich uvedla, že se v současné době zajímají o brigády, proto toto téma je pro ně velmi aktuální. S tím souvisí i jejich další vzdělávání na středních školách, které řada z nich aktuálně řeší. Z výzkumu vyplynulo, že respondenti by uvítali v rámci programů doučování nebo přípravu na přijímací zkoušky na střední školy.

Důležitou součástí programů jsou týmové hry a budování vzájemné důvěry ve skupině. Všichni respondenti uvedli, že se k nim lektori chovají kamarádsky, vstřícně a snaží se přizpůsobit veškeré aktivity jejich věku a potřebám. Pěstouni a rodiče nadále oceňují fakt, že mezi lektory je muž, který dětem předává své zkušenosti z oblasti techniky, pracovních vztahů, ale také v rámci mezilidských vztahů.

6 ZÁVĚR

Cílem bakalářské práce bylo ověřit důležitost volnočasových aktivit pro rodiny s dětmi v pěstounské péči na přechodnou dobu, které jsou realizovány v Rodinném a komunitním centru Paleček. Empirická část práce obsahuje nejen rozhovory s dětmi, které na programy docházejí, ale i rozhovory s pěstouny. Při rozhovorech s dětmi byly otázky zaměřeny na atraktivitu programů, primární prevenci rizikových zdrojů chování a průzkum vzájemných vztahů mezi dětmi ve skupině a vztahy s lektory. Další část empirického výzkumu zahrnovala rozhovory s pěstouny, které byly provedeny za účelem zjistit význam volnočasových aktivit pro děti i pečující osoby. Cílem rozhovorů bylo také ověřit, zdali mají děti v rámci programů dostatečně bohatý program nejen v rámci zábavy, ale také v rámci primární prevence rizikových zdrojů chování.

Z výsledků výzkumu vyplynulo, že programy pořádané Rodinným a komunitním centrem Paleček v rámci odlehčovacích aktivit jsou pro děti v pěstounské péči i pečující osoby přínosem. Děti nejvíce oceňují adrenalinové aktivity, na které by se řada z nich vůbec nedostala. Děti kladně hodnotily účasti na laser game, trampolínách, bowlingu a bobové dráze. Dospělí naopak vítají volný čas, který je jim poskytnut v době, kdy jsou děti na programech, který využívají k vyřízení osobních záležitostí i odpočinku. Kladně hodnotí nejenom aktivity v rámci zábavy, ale také především programy zaměřené na primární prevenci rizikových zdrojů chování, kterými jsou děti, zvláště v pubertě, ohrožovány.

Z rozhovorů vyplynulo, že obě skupiny by uvítaly semináře týkající se pracovních – právních vztahů, neboť děti jsou v období, kdy se začínají zajímat o brigády a školení tohoto typu by jim dle jejich názoru pomohlo. S touto problematikou úzce souvisí i další vzdělávání na středních školách, na které se řada z dětí chystá, proto by nejen děti, ale i pěstouni, uvítali doučování či přípravu na přijímací zkoušky na střední školy.

V rámci programů je kladen velký důraz na týmové hry a budování důvěry ve skupině, jak mezi dětmi, tak i mezi dětmi a lektory. Všichni respondenti uvedli,

že se k dětem chovají lektoři otevřeně, přátelsky a snaží se aktivity přizpůsobit jejich zájmům a potřebám. Jako velké plus pečující osoby uváděly fakt, že mezi lektory je muž, který dětem předává zkušenosti z technické a manuální oblasti, pracovních vztahů, ale také v oblasti mezilidských vztahů a pomáhá tak dětem utvářet pozitivní vzorce chování.

Vzhledem k tomu, že v oblasti odlehčovacích aktivit pracujeme již několik let, bylo pro Rodinné a komunitní centrum Paleček přínosné realizovat touto formou průzkum, ve kterém jsme získali zpětnou vazbu a lépe pochopili potřeby dětí i pěstounů v rámci odlehčovacích aktivit pro rodiny s dětmi v pěstounské péči na přechodnou dobu. Díky získaným informacím od respondentů bude možné nabídnout program více vyhovující našim klientům a upravit jej dle jejich potřeb a požadavků. Zpětná vazba od klientů je nezbytnou součástí zkvalitňování a rozšiřování služeb, ale také podnětem pro další vzdělávání v této oblasti.

Jelikož je pěstounská péče na přechodnou dobu relativně novou formou náhradní rodinné péče v České republice, tak literatura, jež by se konkrétně touto problematikou zabývala, v současné době není příliš obsáhlá a celistvá.

Během rozhovorů s respondenty jsme byli potěšeni vzájemnou důvěrou a otevřeností, se kterou nám všichni z dotazovaných odpovídali na naše dotazy.

Seznam použitých zdrojů

Seznam použitých českých zdrojů

BUBLEOVÁ, Věduna. Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka. 2., přeprac. vyd. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2013. ISBN 978-80-87455-17-3.

BUBLEOVÁ, Věduna a BENEŠOVÁ, Lucie. Adopce.com: průvodce náhradní rodinnou péčí: projekt náhradní rodinné péče. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2003. 15 s. ISBN 80-239-1318-2.

FISCHER, Slavomil a ŠKODA, Jiří. Sociální patologie: analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů. Vyd. 1. Praha: Grada, 2009. 218 s. Psyché. ISBN 978-80-247-2781-3.

GAVORA, Peter. Úvod do pedagogického výzkumu. Překlad Vladimír Jůva a Vendula Hlavatá. 2., rozš. české vyd. Brno: Paido, 2010. 261 s. ISBN 978-80-7315-185-0.

GABRIEL, Zbyněk a NOVÁK, Tomáš. Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči. Vyd. 1. Praha: Grada, 2008. 144 s. Psyché. ISBN 978-80-247-1788-3.

Jak vypracovat bakalářskou a diplomovou práci. 6., aktualiz. vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2015. 69, xi s. ISBN 978-80-7452-106-5.

LINHART, Josef. Vývoj vědomí člověka a společnost: metodologická studie. Vyd. 1. Praha: Academia, 1984, 343 s.

MATĚJČEK, Zdeněk, ed. et al. Osvojení a pěstounská péče. Vyd. 1. Praha: Portál, 2002. 155 s. ISBN 80-7178-637-3.

MATOUŠEK, Oldřich a PAZLAROVÁ, Hana. Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny v kontextu plánování péče. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010. 183 s. ISBN 978-80-7367-739-8.

NEŠPOR, Karel, CSÉMY, Ladislav a PERNICOVÁ, Hana. Jak předcházet problémům s návykovými látkami na základních a na středních školách: příručka pro pedagogy. Praha: Sportpropag pro Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky, 1996. 156 s. ISBN 80-260-3877-0.

POKORNÝ, Vratislav, Jana TELCOVÁ a Anton TOMKO. Prevence sociálně patologických jevů: manuál praxe. Vyd. 3., rozš. Brno: Ústav psychologického poradenství a diagnostiky, 2003, 186 s. ISBN 80-86568-04-0.

PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška a MAREŠ, Jiří. Pedagogický slovník. 7., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2013. 395 s. ISBN 978-80-262-0403-9.

SKUTIL, Martin a kol. Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011. 254 s. ISBN 978-80-7367-778-7.

ZEZULOVÁ, Dagmar. Pěstounská péče a adopce. Vyd. 1. Praha: Portál, 2012. 197 s. ISBN 978-80-262-0065-9.

Seznam použitých zahraničních zdrojů

ŠKOVIERA, Albín. Dilemata náhradní výchovy: [teorie a praxe výchovné péče o děti v rodině a v dětských domovech]. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007. 143 s. ISBN 978-80-7367-318-5.

Seznam použitých internetových zdrojů

Adopce: projekt náhradní rodinné péče [online]. Praha, 2010 [cit. 2017-01-12]. Dostupné z: <http://www.adopce.com/adopce-osvojeni/zakladni-pojmy/souhlas-rodicu-s-osvojenim/>

Mezinárodní srovnání přístupů a forem realizace pěstounské péče se zřetelem k využití profesionálních pěstounů při řešení situace ohroženého dítěte a reintegrace rodiny [online]. In: BUBLEOVÁ, Věduna, Jiří KOVAŘÍK, Hana PAZLAROVÁ a Renata JANÍČKOVÁ. Praha: Středisko náhradní rodinné péče VÚPSV, 2002, s. 63 [cit. 2017-01-18]. Dostupné z: www.knihovnanrp.cz/cz/soubory/publikace-156.pdf

Náhradní rodinná péče. *Náhradní rodina: Středisko náhradní rodinné péče* [online]. Praha, 2016 [cit. 2017-02-16]. Dostupné z: http://www.nahradnirodina.cz/nahradni_rodinna_pece/

Pěstounská péče na přechodnou dobu: ...aby děti vyrůstaly v rodinách [online]. Praha, 2014 [cit. 2017-01-12]. Dostupné z: <https://www.rpp.cz/inpage/27a-evidence-osob-ktere-mohou-vykonavat-pppd/>

Proces zprostředkování. *Ministerstvo práce a sociálních věcí: Rodina a ochrana práv dětí* [online]. Praha, 2013 [cit. 2016-12-3]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/14502>

Rizikové chování versus sociálně patologické jevy: Typy prevence. *Prevence-info.cz: Prevence rizikového chování* [online]. Praha, ©2010-2016 [cit. 2017-01-4]. Dostupné z: <http://www.prevence-info.cz/p-prevence/rizikove-chovani-versus-socialne-patologicke-jevy>

Služby pro pěstouny. *Rodinné a komunitní centrum Paleček* [online]. Praha, 2009 [cit. 2017-01-2]. Dostupné z: <http://www.rcpalecek.cz/sluzby-rodine/sluzby-rodine-sluzby-pro-pestouny/>

Ústavní péče. *Náhradní rodina: Středisko náhradní rodinné péče* [online]. Praha, 2016 [cit. 2017-02-16]. Dostupné z: http://www.nahradnirodina.cz/ustavni_pece

VYSKOČIL, Filip. *PRÁVNÍ ÚPRAVA NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE V ČESKÉ REPUBLICE* [online]. In: . Praha: Středisko náhradní rodinné péče, spolek Praha, 2014,

s. 28 [cit. 2017-01-18]. Dostupné z:

http://www.nahradnirodina.cz/files/File/Projekty/Pravni_uprava_NRP_v_CR_2014.pdf

BRATEKOVÁ, Jitka. *Problematika sociálně patologických jevů*. Brno, 2009. Bakalářská práce. Masarykova univerzita Pedagogická fakulta Katedra pedagogiky. Vedoucí práce Miroslav Janda

Seznam použitých právních předpisů

ČESKÁ REPUBLIKA. Zákon občanský zákoník: ČÁST DRUHÁ RODINNÉ PRÁVO: HLAVA III - PORUČENSTVÍ A JINÉ FORMY PÉČE O DÍTĚ. In: Sbíрка zákonů. Praha, ročník 2012, číslo 89. Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89#cast2>

ČESKÁ REPUBLIKA. Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. In: Zákon č. 359/1999 Sb.. Praha, 1999, ročník 1999, číslo 359. Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-359>

SEZNAM ZKRATEK

OSPOD – Orgán sociálně-právní ochrany dětí

RKC Paleček – Rodinné a komunitní centrum Paleček

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A – Program letního příměstského tábora 2014	I
Příloha B – Program letního příměstského tábora 2015	II

Příloha A:

PROGRAM PŘÍMĚSTSKÉHO LETNÍHO TÁBORA 2014

4. 8. – 8. 8. 2014

NA STOPĚ ZLOČINU

Slavný Sherlock Holmes je už několik měsíců na stopě zločinu, ale pořád se mu nedaří případ vyřešit. Naše družina mu však dokáže pomoci. Naučíme se snímat otisky prstů, odlijeme si vlastní stopy, naučíme se používat lupu a zjistíme, jak funguje mikroskop. Podnikneme také několik dobrodružných výprav – vyšetřování povedeme jak ve městě, tak v přírodě. Čeká nás týden plný dobrodružství.

Lektorky: Hana Stýblová, Petra Kofroňová

11. 8. – 15. 8. 2014

HVĚZDÁŘOVO TAJEMSTVÍ

Náš příběh začíná pádem hvězdářovy milované hvězdy a naším úkolem bude ztracenou hvězdu najít. Zjistíme, jak vypadá obloha, když Slunce v noci spí. Povíme si, proč hvězdy oblohu opouštějí, a kde se vzala představa, že bychom si měli při jejich pádu něco přát. Podíváme se do planetária, navštívíme Oboru Hvězda a budeme čelit nejedné temné síle, která chce stejně jako my hvězdu najít. Budeme rychlejší?

Lektorky: Hana Stýblová, Petra Kofroňová

Příloha B:

Letní příměstský tábor 2015

1. 8. – 5. 8. 2016

CESTA KOLEM SVĚTA S WILLY FOGEM

Znáte anglického obchodníka Willyho Foga? A víte o tom, že se vsadil o celé své jmění, že dokáže procestovat celý svět za 80 dní? To bude docela fuška. Tak co kdybychom mu trochu pomohli? Věrný Barnabáš a čiperný Čiko nás jistě nenechají ve štychu a dost možná, že se k nám přidá i krásná princezna Romi. Procestujeme svět, ochutnáme lahůdky z různých zemí a zažijeme spousty zábavy i překvapení! Tak co myslíte, vyzrajeme společně s Willym Fogem nad neúnavným a zlým Chidlingem?

Věk dětí: 6 - 10 let včetně (podmínka je, že děti umí číst a psát)

Lektoři: Barnabáš, Čiko a hostující princezna Romi

8. 8. – 12. 8. 2016

TAKEŠIHO HRAD

Máš dost odvahy a síly? A myslíš, že to bude stačit na dobytí hradu hraběte Takešiho? Tak to s námi dokaž! Zdolávej zajímavé překážky pod velením generála Lee a plň úkoly, ve kterých jde především o legraci a zábavu, nikoliv o vítězství. Otestuj, jak jsi rychlý a mrštný, vyzkoušej svoji bystrost a pohotovost a nauč se soustředit a ovládat svoji mysl. Pokoř Takešiho hrad!

Věk dětí: 11 – 15 let

Lektoři: generál Lee a hrabě Takeši

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Petra Kofroňová

Obor: Speciální pedagogika – vychovatelství

Forma studia: kombinované studium

Název práce: Pěstounská péče na přechodnou dobu s důrazem na odlehčovací aktivity pro pěstouny

Rok: 2017

Počet stran textu: 55

Celkový počet stran příloh: 2

Počet titulů českých použitých zdrojů: 14

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 1

Počet internetových zdrojů: 12

Vedoucí práce: Doc. PaedDr. Eva Šotolová, Ph.D.